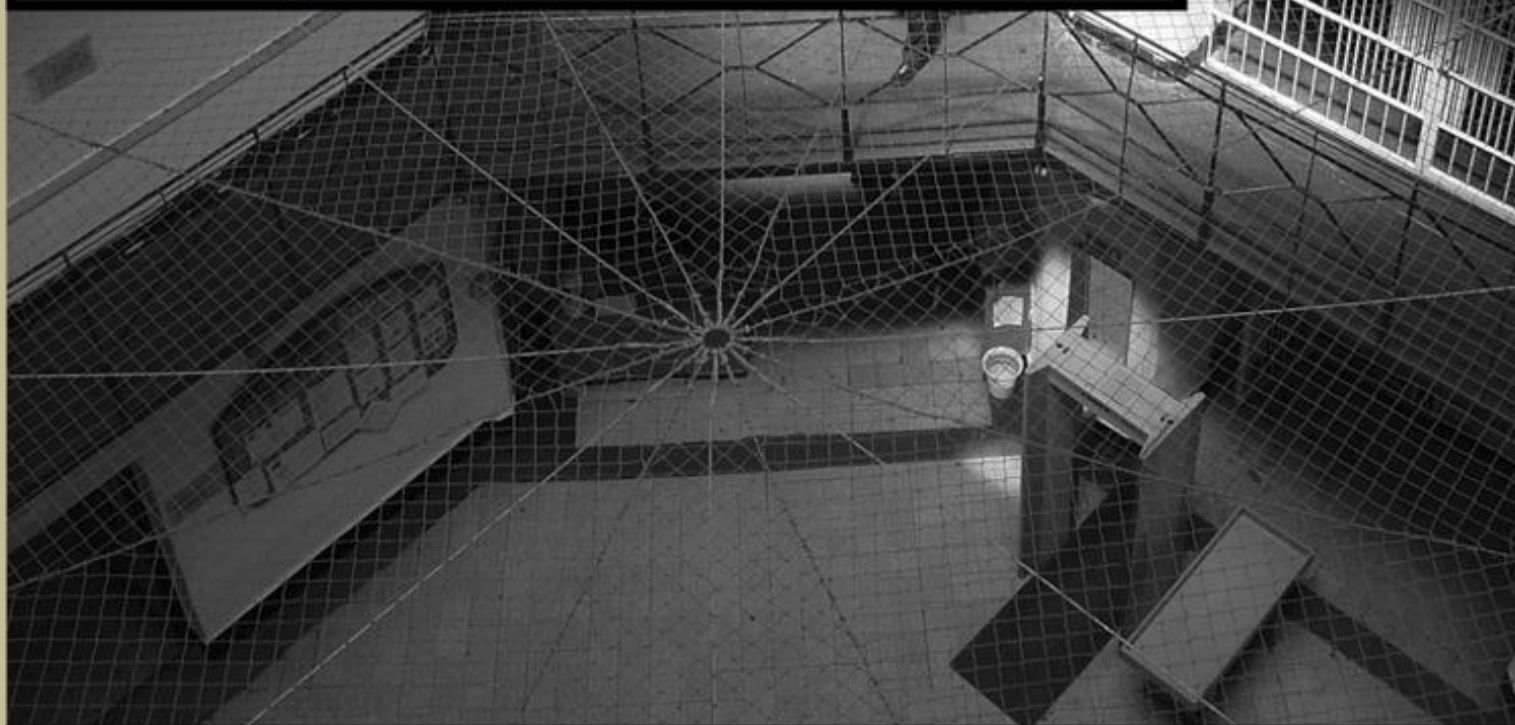

2016/1 | BÖRTÖNSTATISZTIKAI SZEMLE

BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI SZERVEZET

BÖRTÖNSTATISZTIKAI SZEMLE

Szerkesztő

Somogyvári Mihály bv. őrnagy
Drexler Bernadett bv. őrnagy
Sánta Livia bv. őrnagy
Rutkai Kata

Borító fotó

Apró Andrea

Adatforrások

Biztonsági Szolgálat
Fogvatartási Ügyek Szolgálat
Gazdasági Társaságok Főosztálya
Humán Szolgálat
Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály

Impresszum

Kiadja
a Büntetés-végrajtás Országos Parancsnoksága
Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztály

1054 Budapest, Steindl Imre u. 8.

Kiadásért felelős személy:
Csóti András bv. altábornagy, országos parancsnok

Szerkesztésért felelős személy:
Somogyvári Mihály bv. őrnagy

ISSN 2416-0881

2016

TARTALOM

I. BEVEZETŐ	3
II. FOGVATARTOTTI STATISZTIKÁK	4
Fogvatartottak száma és demográfiai adatai	4
Fogvatartással összefüggő adatok	7
Oktatási, képzési adatok.....	14
III. SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VONATKOZÓ ADATOK	16
Biztonsági tevékenységre vonatkozó adatok	16
A munkáltatási adatok.....	16
IV. SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYRA VONATKOZÓ STATISZTIKÁK	18
Alapvető adatok	18
Fluktuáció.....	19
V. NEMZETKÖZI KITEKINTÉS	20
Fogvatartotti ráta	21
Zsúfoltság.....	22
Öngyilkosság.....	23
Fogvatartotti és személyi állomány létszámának aránya	24
Külföldi fogvatartottak létszáma, aránya	25
VI. SZEXUÁLIS BŰNELKÖVETŐK JELLEMZŐ ADATAI	26
VII. FOGALOMTÁR	36

I. BEVEZETŐ

Jelen kiadvány célja, hogy időszaki statisztikákat szolgáltatson a Büntetés-végrehajtási Szervezet által fogvatartottak főbb adatairól, illetve a szervezet tevékenységéről. Közérdekű adatszolgáltatás törvényi kötelezettsége mellett széleskörű és aktuális háttérrel kívánunk biztosítani kutatások, elemzések elkészítéséhez.

A fogvatartotti adatokat a Büntetés-végrehajtási Szervezet fogvatartotti nyilvántartó szoftveréből lekért statisztikákból, illetve a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága egyes főosztályainak adatgyűjtései alapján állítottuk össze.

A statisztikák értelmezésénél figyelembe kell venni, hogy a fogvatartottakra vonatkozó számok dinamikus adatok, a fogvatartottak létszáma egy nap alatt akár többször is változhat. Ebből fakadóan a statisztikák egy része csak az adatok előállításának dátumával együtt értelmezhető, továbbá az összehasonlíthatóság és az elemzések megkönnyítése érdekében elsősorban százalékos mutatókkal dolgozunk.

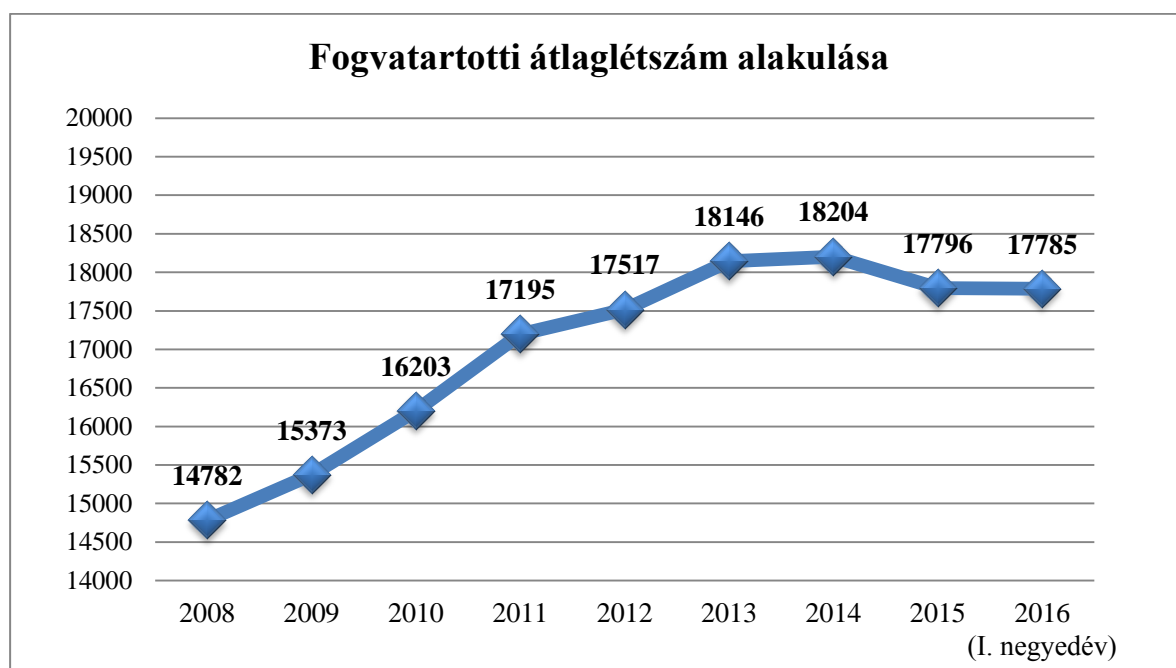
A fogvatartotti létszámok alakulásának nemzetközi összehasonlításához az Európa Tanács SPACE-I kiadványai adják a legátfogóbb, standard viszonyítási alapot. A hazai adatok mellett bemutatott európai összehasonlító statisztikákat is a SPACE-I kiadványok másodelemzésével készítjük. Az Európa Tanács tagországai által szolgáltatott adatok feldolgozása jelentős időt vesz igénybe, így a SPACE kiadványok is – akár többéves – késéssel jelennek meg.

A kiadvány az általános szervezeti adatokon túl minden alkalommal tartalmaz egy speciális fogvatartotti csoportokra, vagy a büntetés-végrehajtás egy speciális területére vonatkozó fejezetet. Jelen számban a szexuális bűnelkövetőkre vonatkozó adatokat mutatjuk be részletesebben.

II. FOGVATARTOTTI STATISZTIKÁK

Fogvatartottak száma és demográfiai adatai

A fogvatartotti populáció átlagos létszáma folyamatosan növekvő tendenciát mutatott az elmúlt években, a 2015. évi adatok alapján azonban a korábbi évek átlagához képest kevesebb, 2014-ben átlagosan 18 204 fő volt fogva tartva, míg 2015-ben 17796, amihez képest a 2016. évi első negyedéves átlagléttség (17785) további csökkenést mutat.

1. ábra

Fogvatartottak nemi és életkor szerinti megoszlása				
	Összes fogvatartott		Fiatalkorú fogvatartott (14-21 év)	
<i>Férfi</i>	16 599 fő	92,7%	1 171 fő	95,8%
<i>Nő</i>	1 310 fő	7,3%	51 fő	4,2%
<i>Összesen:</i>	17909 fő	100,00%	1 222 fő	100,00%
			<i>Összesen: 7,36%</i>	

1. táblázat

A fogvatartottak demográfiai adatai alapján elmondható, hogy mindössze 7,3%-uk nő (a tavalyi 7,58%-hoz képest), míg a fiatalkorúak aránya továbbra is 7% körül mozog (jelentős, 95,8%-os férfi aránnyal).

Életkor szerinti megoszlás		
Életkor csoportok	Fő	%
16 évesnél fiatalabb	8	0,04
16-18 év	206	1,15
19-24 év	2 586	14,43
25-29 év	2 738	15,28
30-39 év	5 497	30,69
40-49 év	4 541	25,35
50-59 év	1 789	9,98
60 évesnél idősebb	544	3,03

2. táblázat

A fogvatartotti adatok alapján az átlag életkor 1995-höz képest 31,2 évről 36,5 évre növekedett. Az idősebb korcsoportok mind számukat, mind arányukat tekintve növekedtek, a 60 év feletti aránya több mint két és félszeresére nőtt az elmúlt 20 évben.

Jóllehet, hogy a hazai helyzet még nem égető, de az előremutató statisztikák arra engednek következtetni, hogy most kell előkészíteni a szakmai megoldásokat az idős és beteg fogvatartottak szükségleteinek figyelembevételével az elhelyezés, ellátás, bánásmód, ápolás, idősgondozás és reintegrációs cél tekintetében

A fogvatartottak részletes életkori megoszlása azt mutatja, hogy a 30-39 év közötti fogvatartottak vannak a legnagyobb arányban. A következő legnépesebb életkori csoport a 40-49 éves korosztályé, így elmondható, hogy a fogvatartottak több mint fele 30-49 év közötti. A 19-29 éves korosztály további majd 30%-ot tesz ki, ezen kívül fontos megemlíteni – főként speciális szükségletei miatt – a 60 évesnél idősebb korosztályt, melybe a fogvatartottak 3%-a tartozik.

Az időskorú fogvatartottak csekély száma ellenére a jól látható trendek miatt a jelenség komolyabb fogvatartási kihívásokat jelent hosszabb távon.

Életkorcsoportok százalékos megoszlása és az átlag életkor változása						
Korcsoport/%	2010.12.31	2011.12.31	2012.12.31	2013.12.31	2014.12.31	2015.12.31
18 év alatt	1,06	0,87	1,03	0,84	0,61	0,46
18 - 21 éves	8,52	8,29	8,53	7,77	6,84	6,35
22 - 24 éves	9,24	8,95	8,98	9,44	9,35	8,81
25 - 29 éves	16,24	15,76	15,00	15,41	15,10	15,28
30 - 39 éves	34,10	34,04	33,24	31,90	31,32	30,69
40 - 49 éves	20,68	21,44	22,45	23,37	24,58	25,35
50 - 59 éves	8,43	8,81	8,64	9,14	9,54	9,98
60 éves vagy idősebb	1,74	1,83	2,14	2,13	2,66	3,037
Átlagéletkor:	35 év 2 hónap	35 év 8 hónap	35 év 9 hónap	36 év 1 hónap	36 év 8 hónap	36 év 6 hónap

3. táblázat

A fenti táblából jól látható, hogy ha lassan is, de folyamatosan csökken a fiatalok – mind a 18 év alatti, mind a 18 és 21 év közötti – fogvatartottak aránya. A 30 és 49 év közötti fogvatartottak teszik ki a létszám 55-56%-át, azonban ez az arány nagyjából állandó (amellett, hogy a 30-39 év és 40-49 év közöttiek egymáshoz viszonyított aránya folyamatosan változik a 40-49 évesek javára), míg az időskorú fogvatartottak száma évről évre növekszik.

Az átlag életkort bemutató számokból látszik, hogy az elmúlt 5 évben megközelítőleg másfél évvel emelkedett a fogvatartottak átlagéletkora, amelyben az életkori illetve a büntetőpolitikai trendeket látva további növekedés várható.

Fogvatartottak lakcím szerinti megyei eloszlása			
Megye	Fő	%	Ráta
<i>Budapest</i>	2991	16,70	170,2
<i>Bács-Kiskun</i>	932	5,20	181,4
<i>Baranya</i>	538	3,00	145,0
<i>Békés</i>	532	2,97	151,5
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén</i>	1926	10,75	288,5
<i>Csongrád</i>	553	3,08	136,1
<i>Fejér</i>	463	2,58	110,9
<i>Győr-Moson-Sopron</i>	492	2,74	108,7
<i>Hajdú-Bihar</i>	1138	6,35	211,8
<i>Heves</i>	545	3,04	180,9
<i>Jász-Nagykun-Szolnok</i>	872	4,86	229,5
<i>Komárom-Esztergom</i>	630	3,51	210,6
<i>Nógrád</i>	418	2,334	213,3
<i>Pest</i>	1661	9,27	135,5
<i>Somogy</i>	684	3,81	219,2
<i>Szabolcs-Szatmár-Bereg</i>	1278	7,13	227,3
<i>Tolna</i>	237	1,32	104,9
<i>Vas</i>	268	1,49	105,5
<i>Veszprém</i>	537	2,99	154,9
<i>Zala</i>	338	1,88	121,9
<i>Hajléktalan</i>	80	0,44	N.r. ¹
<i>Külföldi</i>	607	3,38	N.r.
<i>Nincs adat²</i>	189	1,05	N.r.
<i>Összesen:</i>	17 909	100,00	172,8 ³

4. táblázat

Fontos leszögezni azonban, hogy az adatok nem egy adott megyére vonatkozó bűnözési képet mutatnak. Egy adott területi egység bűnözési helyzetéről a bírósági, rendőrségi statisztikák adnak közelebbi képet, bár azok is csak a felderített bűncselekményekre vonatkoznak.

Az adatok a bebörtönzés előtti állandó, bejelentett lakóhelyre vonatkoznak. A szabadulás előtti vagy utáni valós tartózkodási hely ettől különbözhet.

A táblázatban külön oszlopban jelöltük, hogy lakóhely szerint a fogvatartottak hány százaléka származik az adott megyéből, továbbá azt, hogy a megyei lakossághoz viszonyítva, 100 ezer főre vetítve mekkora a fogvatartotti ráta.

Megyei eloszlásában megfigyelhető például Borsod-Abaúj-Zemplén megye erőteljesen kiugró értéke, de Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye, Somogy és Hajdú-Bihar Megye, Komárom-Esztergom és Nógrád Megye is jelentősen meghaladja az átlag értéket.

¹ A későbbiekben „N.r.” rövidítéssel jelöljük azon eseteket, amelyek a vizsgált szempontból nem relevánsak.

² A későbbiekben „N.a.” rövidítéssel jelöljük azon esetek számát, amelyekről nem állt rendelkezésre adat.

³ Átlag értéket jelent (teljes népességből és a fogvatartotti populációból számított érték).

A fogvatartottak lakóhely szerinti megyei eloszlása csupán annyit mutat, hogy a valamilyen jogcím alatt szabadságvesztést töltő fogvatartottak (lásd később a jogcím szerinti bontást) milyen megyei eloszlásban reprezentáltak.

Fogvatartással összefüggő adatok

Fogvatartotti átlaglétszámok és átlagtelítettség					
Országos bv. intézetek			Megyei bv. intézetek		
	Létszám	Telítettség		Létszám	Telítettség
<i>Állampusztai O.Bv. Intézet</i>	1052	129 %	<i>Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézet</i>	272	114 %
<i>Balassagyarmati Fegyház és Börtön</i>	499	155%	<i>Baranya Megyei Bv. Intézet</i>	180	105 %
<i>Budapesti Fegyház és Börtön</i>	1509	151%	<i>Békés Megyei Bv. Intézet</i>	113	131 %
<i>Kalocsai Fegyház és Börtön</i>	386	161 %	<i>Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bv. Intézet</i>	396	132 %
<i>Közép-dunántúli O.Bv. Intézet</i>	1282	118 %	<i>Fővárosi Bv. Intézet</i>	1624	153 %
<i>Márianosztrai Fegyház és Börtön</i>	716	149 %	<i>Győr-Moson-Sopron M.Bv. Intézet</i>	191	121 %
<i>Pálhalmai O.Bv. Intézet</i>	1432	123 %	<i>Hajdú-Bihar Megyei Bv. Intézet</i>	229	129 %
<i>Sátoraljaiújhegyi Fegyház és Börtön</i>	408	155 %	<i>Heves Megyei Bv. Intézet</i>	175	139 %
<i>Sopronkőhidai Fegyház és Börtön</i>	783	152 %	<i>Jász-Nagykun-Szolnok M.-i Bv. Intézet</i>	181	129 %
<i>Szegedi Fegyház és Börtön</i>	1620	134 %	<i>Somogy Megyei Bv. Intézet</i>	141	109 %
<i>Szombathelyi O.Bv. Intézet</i>	1312	89 %	<i>Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bv. Intézet</i>	194	137 %
<i>Tiszalóki O. Bv. Intézet</i>	777	111 %	<i>Tolna Megyei Bv. Intézet</i>	100	103 %
<i>Váci Fegyház és Börtön</i>	819	148 %	<i>Veszprém Megyei Bv. Intézet</i>	210	106 %
<i>Fiatalkorúak Bv. Intézete</i>	794	98 %	<i>Zala Megyei Bv. Intézet</i>	89	105 %
Összesen:	13 389	134%	Összesen:	4 095	122%
Intézmények befogadóképessége					
<i>Büntetés-végrehajtás Központi Kórház</i>	297	-	<i>Igazságügyi Megfigyelő és Elmeógyógyító Intézet (IMEI)</i>	311	-

5. táblázat

Az intézetekben elhelyezettek 2015. évi átlagléttszáma látható a fenti táblázatban, közvetlenül mellette közölve az intézetek átlagos telítettségének mutatóját. Ez a mutató átlagosan 128%, ami a korábbi évekhez képest jelentős csökkenést mutat (tavalyi évben 141% volt az átlagtelítettség). Megfigyelhető az is, hogy igen eltérően oszlanak meg az értékek, az optimális 100% körülőtől a meglehetősen magas 161%-ig terjed ennek mértéke. Ahogy tehát a táblázatban is észrevehető, az elhelyezett fogvatartottak létszáma nincs közvetlen összefüggésben a túlszűfolttsággal, hiszen az a bv. intézetben elhelyezhető és az elhelyezett fogvatartottak arányának függvénye.

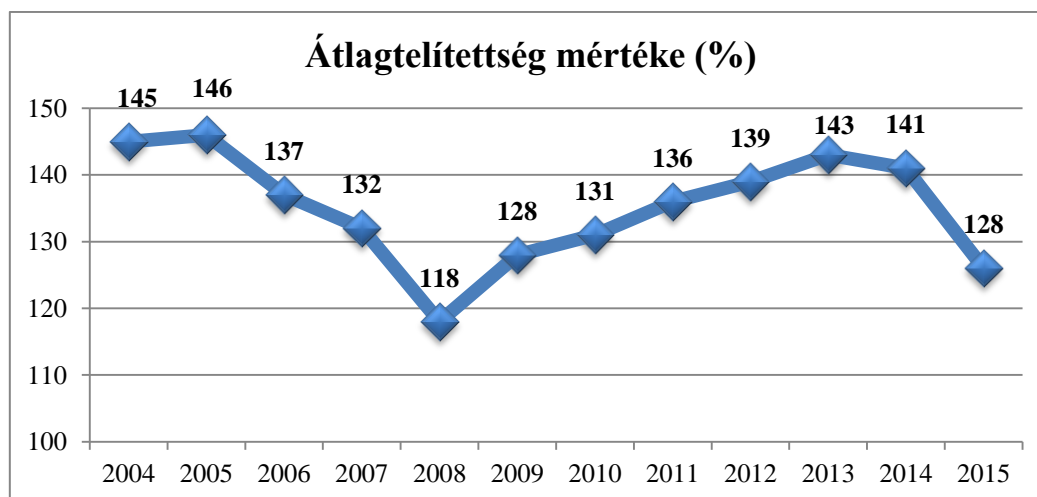
Az 5 legnagyobb elhelyezett létszámmal bíró bv. intézet	
<i>Fővárosi Bv. Intézet</i>	1719 fő
<i>Szegedi Fegyház és Börtön</i>	1594 fő
<i>Budapesti Fegyház és Börtön</i>	1518 fő
<i>Pálhalmi O.Bv. Intézet</i>	1383 fő
<i>Szombathelyi O.Bv. Intézet</i>	1301 fő

6. táblázat

Az 5 legszűfoltabb bv. intézet (átlagtelítettség tekintetében)	
<i>Kalocsai Fegyház és Börtön</i>	161%
<i>Balassagyarmati Fegyház és Börtön</i>	155%
<i>Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön</i>	155%
<i>Fővárosi Bv. Intézet</i>	153%
<i>Sopronkőhidai Fegyház és Börtön</i>	152%

7. táblázat

A telítettséget bemutató adatokból kitűnik a női elítélteket befogadó intézet, a Kalocsai Fegyház és Börtön igen magas telítettségi mutatója, ami a női fogvatartottak speciális elhelyezésének problémájára hívja fel a figyelmet, amely komoly szakmai kérdésként jelenik meg a közeljövőre nézve.

2. ábra

Az intézetek átlagos túltelítettségének háttérében leginkább a büntetőtörvénykezésből és a férőhelyek alakulásából (férőhelyek létesítése, átstrukturálása) fakadó okok állnak. A tavalyi évben jelentős, közel 900 fős férőhelybővítés zajlott az egyes bv. intézetekben (pl. Középdunántúli Országos Bv. Intézet (Martonvásár), Szombathelyi Országos Bv. Intézet, Budapesti

Fegyház és Börtön), továbbá elfogadásra került egy 2019-ig tartó börtönépítési program, melynek keretén belül egy 1000 fős és 8 db 500 fős börtön, továbbá egy bv. kórház létesül. A büntetés-végrehajtási intézetek túltelítettsége az európai országok egy jelentős részében igen komoly, megoldásra váró problémákat okoz. Ezen kihívásoknak a magyar büntetés-végrehajtás a telítettség-kiegyenlítő programjával, folyamatos férőhelybővítési projektekkel és új intézetek létrehozásával kíván eleget tenni.

<i>Fogvatartással kapcsolatos adatok</i>							
<i>Végrehajtási fok⁴</i>	<i>Összesen</i>	<i>Teljes populáció</i>		<i>21 év alatti korcsoport</i>		<i>18 év alatti fiatalok</i>	
		<i>Férfi</i>	<i>Nő</i>	<i>Férfi</i>	<i>Nő</i>	<i>Férfi</i>	<i>Nő</i>
<i>Fegyház</i>	4136	3 677	192	55	2	N.r.	N.r.
<i>Börtön</i>	7741	7118	623	221	8	14	0
<i>Fogház</i>	1051	974	77	110	3	0	0
<i>Büntetőjogi elzárás</i>	63	62	1	4	0	N.r.	N.r.
<i>Előzetes, elsőfokú ítéletig</i>	3113	2865	248	197	17	N.r.	N.r.
<i>Előzetes, nem jogerősen elítélt</i>	836	790	61	38	2	N.r.	N.r.
<i>Elzárás</i>	236	223	48	9	2	N.r.	N.r.
<i>Fiatalkorú előzetes, elsőfokú ítéletig</i>	107	104	3	96	3	57	3
<i>Fiatalkorú előzetes, nem jogerősen elítélt</i>	5	5	0	5	0	3	0
<i>Ideiglenes kényszergyógykezelés</i>	24	22	2	1	0	N.r.	N.r.
<i>Kényszergyógykezelés</i>	162	137	25	0	0	N.r.	N.r.
<i>Közérdekű munka átváltoztatása (fogház)</i>	135	129	6	5	0	N.r.	N.r.
<i>Pénzbüntetés átváltoztatása (fogház)</i>	217	197	20	3	0	N.r.	N.r.
<i>Átadás átvételi letartóztatott</i>	22	19	3	0	0	N.r.	N.r.
<i>Bv. átvételi letartóztatott</i>	16	16	0	0	0	N.r.	N.r.
<i>Őrizet</i>	2	2	0	2	0	N.r.	N.r.
<i>Idegenrendészeti őrizet</i>	43	43	0	16	0	N.r.	N.r.
<i>Összesen:</i>		17909					

8. táblázat

⁴ A táblázatban feltüntetett végrehajtási fokozatok magyarázata a kiadvány Fogalomtárában olvasható.

A fogvatartottak több mint 70%-a jogerősen elítélt, ezek közül is a börtön fokozatú büntetések dominálnak. Fiatalkorú fogvatartottak esetében csak fogház és börtön fokozat szabható ki, a gyakorlat azt mutatja, hogy 2/3 arányban börtön fokozatban töltik büntetésüket a fiatalok fogvatartottak.

Érdemes megemlíteni az elzárások számát, akik ugyan arányukban kis részét képezik a hazai bv. intézetekben fogvatartottaknak, ugyanakkor a befogadásuk, illetve szabadításuk, a az ezzel járó adminisztrációs feladatok terhei lényegesen magasabbak az előzetesen vagy jogerősen szabadságvesztésre elítélteknél.

Szucid cselekmények							
Év		2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Fogvatartottak átlagléttszáma</i>		16 203	17 195	17 517	18 146	18 204	17909
<i>Öngyilkosság</i>	Fő	7	9	8	7	6	5
	Ráta ⁵	4,32	5,23	4,56	3,85	3,29	2,79
<i>Öngyilkossági kísérlet</i>	Fő	75	36	34	42	49	41
	Ráta	46,28	20,93	19,4	23,14	26,91	22,89

9. táblázat

Az öngyilkosságra és öngyilkossági kísérletre vonatkozó fenti számok csak azokat az eseteket jelölik, amelyek mögött valós⁶ szucid krízis áll.

Az intézeteken belüli önkárosítások mögött ugyanis nem feltétlenül áll valós meghalási szándék. Azok háttérében *feszültség-levezetés* (falc), illetve a *prizonális problémák* által kiváltott (idetartoznak a helyzeti előnyök megszerzésében motivált „manipulatívna” nevezhető) cselekmények is állhatnak. Ezen utóbbi esetek – tehát a nem valós szucid szándékú kisebb önkárosítások – adatai a fenti táblázatban nem szerepelnek.

Nemzetközi összehasonlítás szerint a magyar vonatkozó statisztikák kiemelkedően jónak mondható, s a saját, visszamenőleges adatainkat nézve is folyamatos csökkenés látható mind a konkrét esetszám, mind a fogvatartotti létszámhoz viszonyított ráta tekintetében.

Visszaesési mutatók (összes fogvatartott)		
Visszaesési fok⁷	fő	%
<i>Első büntényes</i>	8479	47,34
<i>Visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő</i>	596	3,33
<i>Visszaeső</i>	2580	14,41
<i>Többszörös visszaeső</i>	2622	14,64
<i>Különös visszaeső</i>	1652	9,22
<i>Erőszakos többszörös visszaeső</i>	311	1,74
<i>N.a.⁸</i>	1669	9,32
<i>Összesen:</i>	17909	100

10. táblázat

⁵ Ráta: 10.000 fogvatartottra jutó érték, arányszám.

⁶ Olyan eseteket értünk valós szucid krízis alatt, ahol az exploráció, tesztek, és egyéb pszichológiai módszerek által közvetlen öngyilkossági veszélyhelyzet mutatható ki.

⁷ A táblázatban feltüntetett visszaesési fokok magyarázata a kiadvány Fogalomtárában olvasható.

⁸ Ez a kategória az elzárások, őrizeten lévők, előzetes és elítélt fogvatartottak, valamint az ideiglenesen befogadottak egy részét takarja, akiknél vagy a bíróság nem állapította meg meg a visszaesési fokot, vagy az nem szerepelt a bírói ítéletben.

A visszaesési adatok alapján látható, hogy az összes fogvatartott éppen fele első büntényes, vagy visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő. 40% körül mozog a visszaesők aránya, melynek többségét – közelítőleg 14%-ot – a visszaesők és többszörös visszaesők teszik ki. A fenti és az alábbi tábla különbsége, hogy a fenti az összes fogvatartottra nézve mutatja a visszaesési arányokat, míg az alábbi a már jogerősen elítélteknél látható ugyanez.

<i>Fogház, börtön, fegyház és büntetőjogi elzárásra ítélték visszaesési mutatói</i>		
<i>Visszaesési fok</i>	<i>fő</i>	<i>%</i>
<i>Első büntényes</i>	5250	40,41
<i>Visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő</i>	552	4,25
<i>Különös visszaeső</i>	1561	12,02
<i>Visszaeső</i>	1853	14,26
<i>Többszörös visszaeső</i>	2415	18,59
<i>Erőszakos többszörös visszaeső</i>	291	2,24
<i>N.a.</i>	1069	8,23
<i>Összesen:</i>	12991	100,00

11. táblázat

Látható, hogy jelentős eltérés a fenti két táblánál nincs, ugyanakkor a jogerős ítélettel rendelkezők esetén valamivel alacsonyabb az első büntényesek aránya, s emelkedik a visszaesőké, különösen a többszörös visszaesőké.

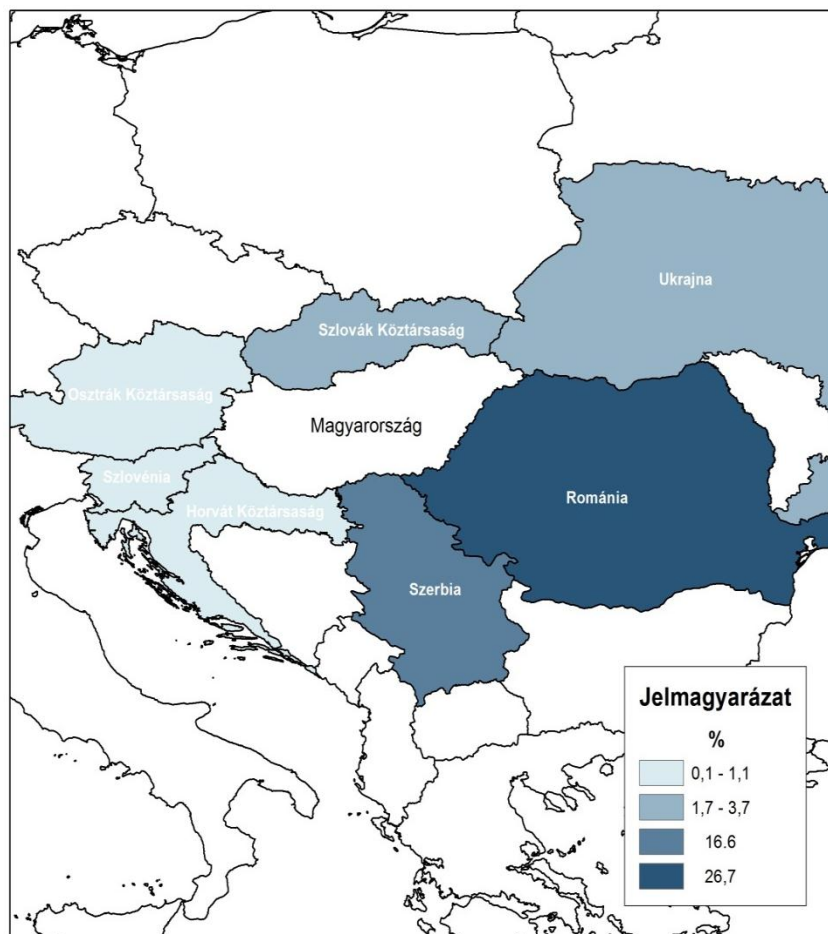
Külföldi állampolgárságú fogvatartottak					
Ország	Fő	%	Ország	Fő	%
Románia	248	26,67	Indiai Köztársaság	3	0,32
Szerbia	154	16,56	Görög Köztársaság	3	0,32
Afganisztáni Iszlám Állam	59	6,34	Ghanai Köztársaság	3	0,32
Vietnami Szocialista Köztársaság	45	4,84	Moldovai Köztársaság	2	0,22
Szlovák Köztársaság	34	3,66	Iráni Iszlám Köztársaság	2	0,22
Bolgár Köztársaság	32	3,44	Venezuelai Köztársaság	2	0,22
Szíriai Arab Köztársaság	25	2,69	Kenyai Köztársaság	2	0,22
Nigériai Szövetségi Köztársaság	21	2,26	Libériai Köztársaság	2	0,22
Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság	19	2,04	Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyság	2	0,22
Pakisztáni Iszlám Köztársaság	18	1,94	Spanyol Királyság	2	0,22
Ukrajna	16	1,72	Tunéziai Köztársaság	2	0,22
Németországi Szövetségi Köztársaság	16	1,72	Bangladesi Népi Köztársaság	1	0,11
Albán Köztársaság	14	1,51	Tanzániai Egyesült Köztársaság	1	0,11
Iraki Köztársaság	13	1,40	Belga Királyság	1	0,11
Török Köztársaság	12	1,29	Francia Köztársaság	1	0,11
Koszovói Köztársaság	11	1,18	Nigeri Köztársaság	1	0,11
Olasz Köztársaság	10	1,08	Szaúd-Arábia Királyság	1	0,11
Horvát Köztársaság	10	1,08	Thaiföldi Királyság	1	0,11
Lengyel Köztársaság	10	1,08	Ausztrál Államszövetség	1	0,11
Kínai Népköztársaság	9	0,97	Benini Köztársaság	1	0,11
Macedónia	8	0,86	Kambodzsa	1	0,11
Bosznia-Hercegovina Köztársaság	7	0,75	Kongói Köztársaság	1	0,11
Osztrák Köztársaság	7	0,75	Libanoni Köztársaság	1	0,11
Egyiptomi Arab Köztársaság	7	0,75	Malajziai Államszövetség	1	0,11
Montenegró	6	0,65	Mianmari Államszövetség	1	0,11
Oroszországi Föderáció	5	0,54	Svéd Királyság	1	0,11
Cseh Köztársaság	5	0,54	Szenegáli Köztársaság	1	0,11
Izrael Állam	5	0,54	Szlovén Köztársaság	1	0,11
Szerbia-Montenegró (Jugoszlávia)	5	0,54	Szudáni Köztársaság	1	0,11
Kameruni Köztársaság	4	0,43	Hontalan	4	0,43
Holland Királyság	4	0,43	Ismeretlen, hiányzó vagy nem szereplő	32	3,44
Lett Köztársaság	4	0,43			
Marokkói Királyság	4	0,43			
Portugál Köztársaság	4	0,43			
			<i>Összesen:</i>	930 fő ⁹	100%

12. táblázat

⁹ A 4. táblázatban szereplő 607 fő külföldi fogvatartott nem azonos a 12. táblázatban szereplő 930 fő külföldi fogvatartottal. A 607 fő az állandó külföldi laccímmel rendelkezőket jelenti, míg a 930 fő a külföldi állampolgárságú fogvatartottakat takarja.

A fogvatartotti populáció 5,19%-a külföldi állampolgárságú, ami a tavalyi 4%-hoz képest növekedést mutat. A nemzetközi összehasonlító tábláknál található idősoros adatokhoz mérten is növekedés látható. Az adatok egyik érdekessége, hogy külföldi fogvatartottak 42,47%-a európai uniós országok állampolgára.

A külföldi állampolgárságú fogvatartottak összlétszámához képest a környező országokbeli állampolgárságú fogvatartottak aránya

1. térkép

	Románia	26,67%		Ukrajna	1,72%
	Szerbia	16,56%		Horvát Köztársaság	1,08%
	Szlovák Köztársaság	3,66%		Osztrák Köztársaság	0,75%
	Szlovénia	0,11%			

A külföldi állampolgárságú fogvatartottak összesen 50,54%-a szomszédos országok állampolgára, ami a tavalyi évhez képest (57,02%) némi csökkenést mutat. Az egyes országok aránya is változott, Ukrajna és Szlovákia felcserélődött az onnan származó fogvatartottak létszamarányát tekintve, míg a Szerbiából származó fogvatartottak aránya a tavalyi 11%-ról 16%-ra nőtt. A térképen látható arányok változása mögött több ok is állhat: a szomszédos országok arányának csökkenésében szerepe lehet az idegenrendészeti őrizet kapcsán befogadottaknak, míg a szerb állampolgárok számának növekedését az embercsempészet elleni fokozott hatósági fellépés is magyarázhatja.

Oktatási, képzési adatok

Beiskolázási mutatók									
Tanév	Általános iskola		Középiskola		Szakképzés		Felsőfokú		Összesen
	Fő	(%)	Fő	(%)	Fő	(%)	Fő	(%)	
2001/2002	811	37,10	137	6,27	1238	56,63	N.a.	N.a.	2 186
2002/2003	904	39,56	190	8,32	1191	52,12	N.a.	N.a.	2 285
2003/2004	991	46,75	240	11,32	889	41,93	N.a.	N.a.	2 120
2004/2005	889	33,91	383	14,61	1350	51,49	N.a.	N.a.	2 622
2005/2006	878	44,28	457	23,05	648	32,68	N.a.	N.a.	1 983
2006/2007	789	35,29	497	22,23	950	42,49	N.a.	N.a.	2 236
2007/2008	908	48,45	451	24,07	515	27,48	N.a.	N.a.	1 874
2008/2009	968	47,85	715	35,34	340	16,81	N.a.	N.a.	2 023
2009/2010	896	43,41	933	45,20	235	11,39	N.a.	N.a.	2 064
2010/2011	1 020	42,50	878	36,58	479	19,96	23	0,96	2 400
2011/2012	1 159	42,55	920	33,77	606	22,25	39	1,43	2 724
2012/2013	787	34,78	836	36,94	602	26,60	38	1,68	2 263
2013/2014	1 151	42,07	819	29,93	720	26,32	46	1,68	2 736
2014/2015	1 083	34,91	858	27,66	1131	36,46	30	0,97	3 102
2015/2016	1 016	25,20	967	23,98	1 993	49,43	56	1,39	4 032

13. táblázat

Az iskolarendszerű oktatás a reintegráció egyik alappillére. A beiskolázási mutatók és a belső arányok értelmezésénél célszerű figyelembe venni a fogvatartotti populáció méretét, a fogvatartottak iskolai végzettségének változását, illetve a munkaerőpiaci trendeket is. Az értékeket befolyásolhatják a piacképes képzések megszerzésének képzettségi előfeltételei is (például egyes szakmaképzések feltétele a 10. évfolyam elvégzése). A táblázatból látható, hogy a beiskolázott fogvatartottak száma a 2015/2016-os tanévre 4032 főre nőtt, mely jelentős változás az előző évhez képest. Mindez főként a szakképzésben résztvevők számának nagyarányú emelkedésével magyarázható.

Iskolai végzettség												
	Teljes populáció						21 év alatti korosztály					
	Összesen		Férfi		Nő		Összesen		Férfi		Nő	
	Fő	%	Fő	%	Fő	%	Fő	%	Fő	%	Fő	%
<i>Analfabéta</i>	132	0,75	104	0,63	28	2,17	2	0,27	2	0,28	0	0
<i>Kevesebb, mint 8 oszt.</i>	2083	11,76	1857	11,31	226	17,53	213	28,40	205	28,71	8	22,22
<i>Általános iskola</i>	9251	52,24	8629	52,55	622	48,25	424	56,53	402	56,30	22	61,11
<i>Befejezetlen középiskola</i>	1194	6,74	1094	6,66	100	7,76	92	12,27	86	12,04	6	16,67
<i>Szakiskola</i>	2888	16,31	2801	17,06	87	6,75	8	1,07	8	1,12	0	0
<i>Érettségi</i>	1713	9,67	1551	9,45	162	12,57	11	1,47	11	1,54	0	0
<i>Egyetem-főiskola</i>	448	2,53	384	2,34	64	4,97	0	0	0	0	0	0
<i>Összesen</i>	17709	100	16420	100	1289	100	750	100	714	100	36	100
<i>N.a.</i>	200		179		21		5		5		0	

14. táblázat

Az iskolázottságra vonatkozó adatok értelmezéséhez szükséges figyelembe venni, hogy az értékek egy aktuális állapotot rögzítenek. A táblázatban tehát a fogvatartás kezdődőpontja óta, a fogvatartás során megszerzett végzettség is szerepel hozzáadódva a már korábban megszerzett végzettséghez. A fogvatartottak legjelentősebb része – több, mint a teljes börtönpopuláció 50%-a – általános iskolai végzettséggel rendelkezik, a második legnépesebb csoportot pedig a szakiskolát elvégzők alkotják. Látható, hogy a női fogvatartottak körében magasabb az analfabéták, illetve a kevesebb, mint 8 osztályt elvégzők aránya, ugyanakkor jellemzőbb náluk a főiskolai/egyetemi végzettség és az érettségi megszerzése is.

Iskolai végzettség (%)	2010			2015		
	Teljes	Férfi	Nő	Teljes	Férfi	Nő
<i>Analfabéta</i>	1,02	0,88	2,93	0,74	0,63	2,14
<i>Kevesebb, mint 8 osztály</i>	27,48	27,21	30,5	11,63	11,19	17,25
<i>Általános iskola</i>	46,28	46,41	44,42	58,32	58,58	55,11
<i>Szakiskola</i>	14,94	15,52	6,61	16,13	16,87	6,64
<i>Érettségi</i>	7,71	7,56	9,71	9,57	9,34	12,37
<i>Egyetem-főiskola</i>	2,57	2,4	4,81	2,50	2,31	4,89
<i>N.a.</i>	0	0	0	1,12	1,08	1,60

15. táblázat¹⁰

Az iskolázottsági adatok öt évvel ezelőtti értékeinek összehasonlításában összességében javuló értékeket látunk; csökkent az analfabéták, s a kevesebb, mint 8 osztályt elvégzők aránya, ezzel szemben az általános iskolai és szakiskolai végzettségűek, továbbá növekedést mutat az érettségit megszerzők száma. A tendencia háttérében a büntetés-végrehajtási reintegrációs projektek állhatnak a fogvatartotti populáció alapvető iskolázottságának javulása mellett.

¹⁰ A két, iskolai végzettséget bemutató (14-es és 15-ös) táblázat közötti százalékos eltérést a hiányos kitöltésű adatok (N.a.) okozzák.

III. SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VONATKOZÓ ADATOK

Biztonsági tevékenységre vonatkozó adatok

Biztonságra vonatkozó adatok						
Év	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Fogvatartottak létszáma</i>	16 203	17 195	17 517	18 146	18 204	17 909
<i>Fogolyszökés büntette</i>	Fő	2	1	3	0	2
	Ráta	1,23	0,58	1,71	0	1,09

16. táblázat

A fogolyszökések esetében szükséges megkülönböztetni a vétségi és a büntetti alakzatot. Vétségi alakzat, ha a fogvatartott az engedélyezett szabadságvesztés-büntetés félbeszakítás, eltávozás, rövid tartamú eltávozás vagy kimaradás tartamának elteltével a büntetés-végrehajtás alóli kibúvásának céljából a megjelölt határidőn belül nem tér vissza a bv. intézetbe. Fogolyszökés büntettéről akkor beszélhetünk, ha a fogvatartott a bv. őrizete alól kivonja magát (az intézet zárt és/vagy őrzött területéről, szállítójárművéről megszökik). A fenti táblázat az utóbbi eseteket mutatja be.

Előállítás - szállítás						
Év	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Fogvatartottak létszáma</i>	16 203	17 195	17 517	18 146	18 204	17 909
<i>Előállítások (fő)</i>	20 556	21 205	20 648	22 463	25 711	25 085
<i>Előállítások (eset)</i>	55 735	56 618	55 558	59 550	67 879	64 429
<i>Szállítások (Fő)</i>	62 747	63 620	62 954	67 519	67 065	63 794

17. táblázat

Az előállítás a fogvatartottak bíróságra, ügyészségre, orvosi ellátásra stb. való előállítását jelenti. Az egyes bv. szervek esetében az előállítások száma függ a fogvatartotti létszámtól, illetve az intézet szakmai profiljától, rendeltetésétől is. A szállítások többek közt a fogvatartottak megfelelő bv. intézetbe, egészségügyi intézetbe vagy előállítás céljából történő szállítását jelentik.

Az adatok összességében a Büntetés-végrehajtási Szervezet tevékenységét leíró, egyfajta leterheltségi mutatóként értelmezhetőek.

A munkáltatási adatok

Munkáltatott fogvatartottak átlagos állományi létszáma				
(fő)	2012	2013	2014	2015
<i>Bv. gazdasági társaságok általi munkáltatás</i>	3 570	3 753	4 137	4 405
ebből ipari társaságnál munkáltatott:	1 653	1 846	2 082	2 334
ebből mg-i társaságnál munkáltatott:	1 917	1 907	2 055	2 071
<i>Intézeti munkáltatás</i>	2 430	2 765	2 741	2 963
<i>PPP munkáltatás</i>	781	723	684	672
Összesen:	6 781	7 241	7 562	8 040

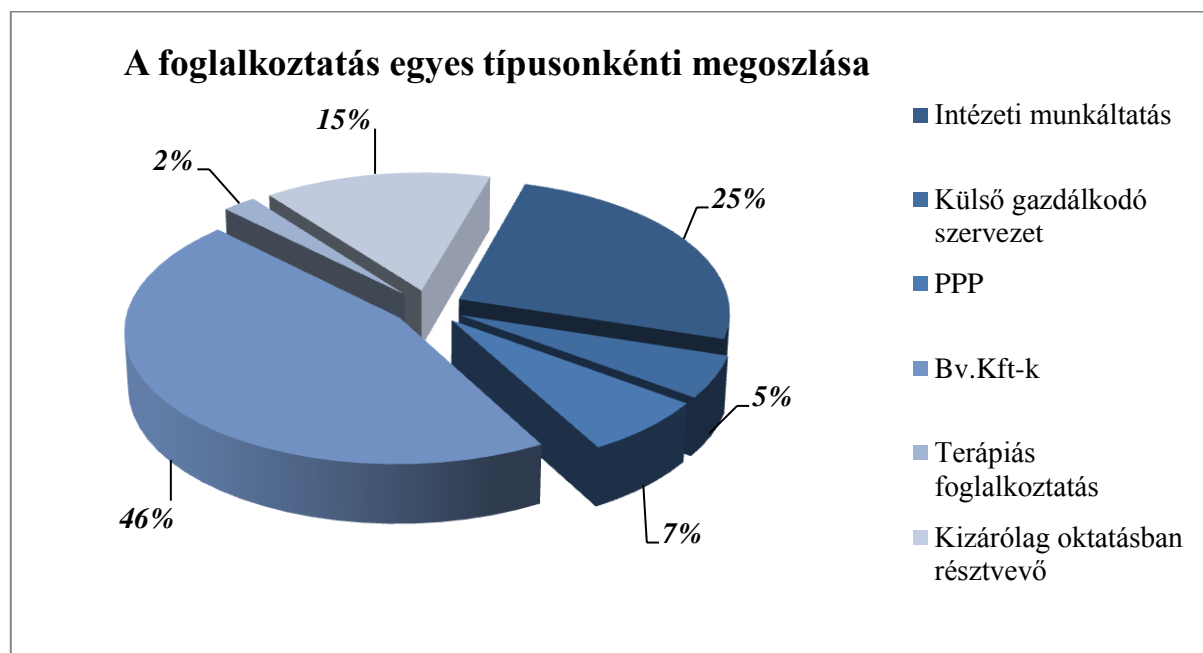
18. táblázat

A fogvatartottak reintegrációjának, a társadalomba való visszavezetésének legfontosabb eleme, eszköze a munkáltatás. A munkával történő foglalkoztatás jelleg szerinti csoportosítása látható a fenti táblázatban. Látható, hogy a bv. gazdasági társaságok általi munkáltatás és az intézeti munkáltatás is majd folyamatos növekedést mutat, ezzel szemben a PPP jellegű munkáltatásba bevontak arányában csökkenés tapasztalható.

Fogvatartottak foglalkoztatása		
Éves átlagléttség (fő)	2014	2015
<i>Munkára kötelezett fogvatartottak átlagléttszáma</i>	11 746	11933
<i>Munkáltatott</i>	7 562	8040
<i>ebből:</i> gazdasági társaságok által	4 137	4405
bv. intézetek által	2 741	2963
PPP keretében	684	672
<i>Egyéb foglalkoztatott</i>	1 819	1654
<i>ebből:</i> terápiás foglalkoztatás	186	214
kizárólag oktatás, képzés	1 633	1440
<i>Foglalkoztatott összesen</i>	9 381	9694

19. táblázat

A fogvatartottak foglalkoztatása költségvetési munkáltatás, bv. gazdasági társaságokban történő munkáltatás, továbbá egyéb foglalkoztatás keretében történik. A fogvatartottak foglalkoztatásának különféle formáiban részt vevő éves létszámot a fenti tábla mutatja. A következő kördiagramon pedig a munkáltatásra kötelezettekben belül a foglalkoztatásba ténylegesen bevontak aránya látható. Ez az arány a 2014-es évben 80% volt, míg 2015-ben 87%.¹¹

4. ábra

¹¹ A foglalkoztatási arányt az összes foglalkoztatottnak, illetve a munkára kötelezettek ideiglenesen munkára alkalmatlanok számával csökkentett aránya adja.

IV. SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYRA VONATKOZÓ STATISZTIKÁK

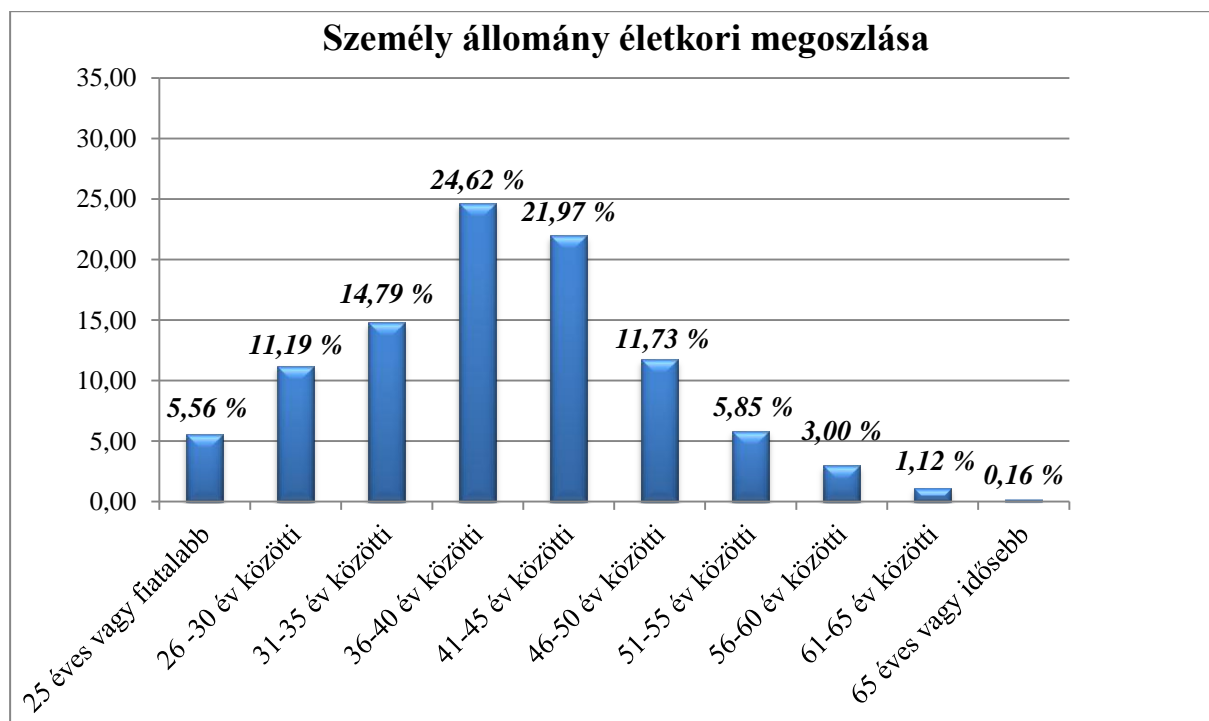
Alapvető adatok

A személyi állomány 2016. február 2-i létszáma 8 362 fő¹² volt, ebből 2 639 nő és 5 723 fő férfi.

<i>A személyi állomány rendfokozat és nemek szerinti megoszlása</i>						
	<i>Vezető</i>	<i>Tiszt</i>	<i>Tiszthelyettes</i>	<i>Közalkalmazott</i>	<i>Rész- munkaidős</i>	<i>Kormány- tisztviselő</i>
<i>férfi</i>	264	611	4491	319	18	20
<i>nő</i>	120	490	1208	744	44	33
<i>Összesen</i>	384	1101	5699	1063	62	53

20. táblázat

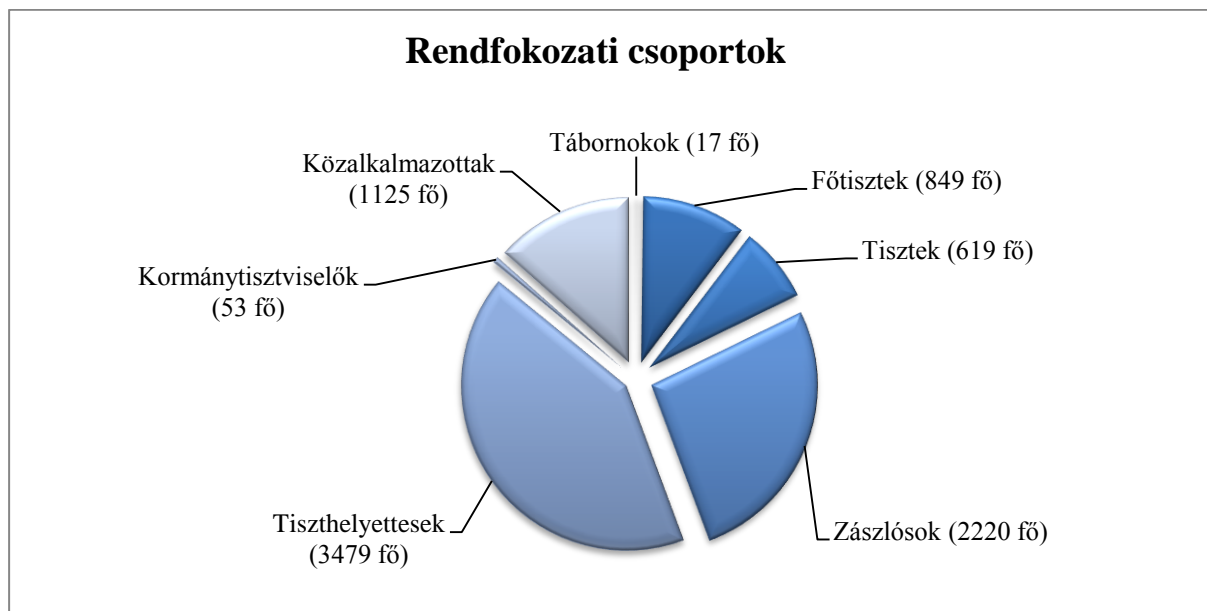
A személyi állomány nemi és rendfokozatonkénti megoszlásból látható, hogy a mind a vezető, mind a tiszt, illetve tiszthelyettesi állományban a férfiak jelentős többsége figyelhető meg, míg a közalkalmazotti, köztisztviselői, valamint a részmunkaidős állományban az arány megfordul, ezen kategóriákban a nők vannak többségben.

5. ábra

¹² További 69 fő részmunkaidős dolgozója van a Bv. Szervezetnek, akiket azonban nem szerepeltettünk az adatokban. A 2015. évben a személyi állomány átlagléttszáma 8359 fő volt.

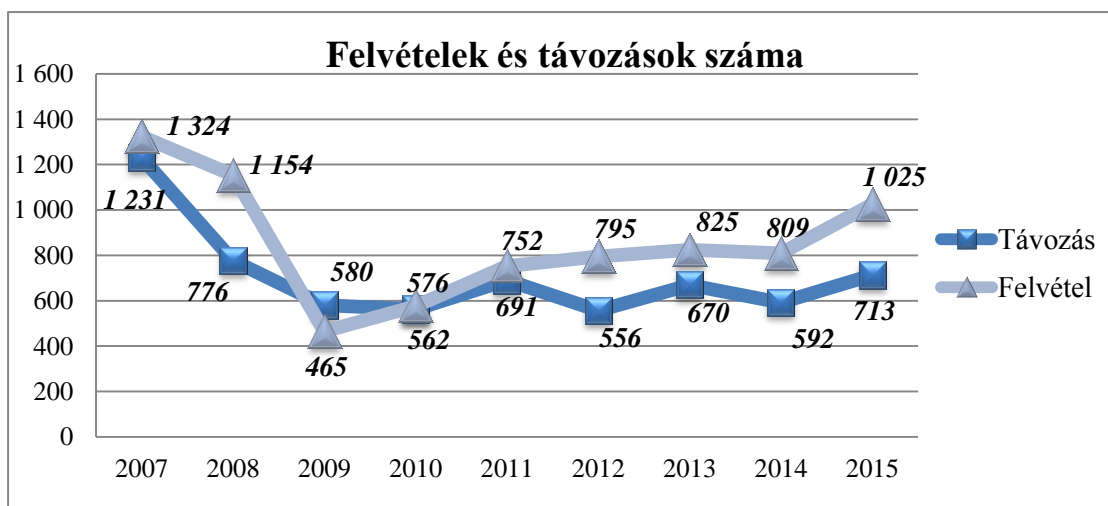
A bv. teljes személyi állományának életkori megoszlása látható a fenti táblázaton. A 8362 fős személyi állomány átlagéletkora 39 év, a legfiatalabb állományi tag 19, míg a legidősebb 71 éves. A legtöbben a 36 és 40, illetve a 41 és 45 éves kor közötti kategóriába tartoznak, együttesen ők a személyi állomány majdnem felét teszik ki (több, mint 46%-ot). Az életkori csoportok két végét képező korosztályból a 25 év alattiak aránya 5,56%, míg az 50 év felettek aránya összevontan több mint 10%, amely jogszabályi keretek hatására várhatóan egyre emelkedik majd.

6. ábra

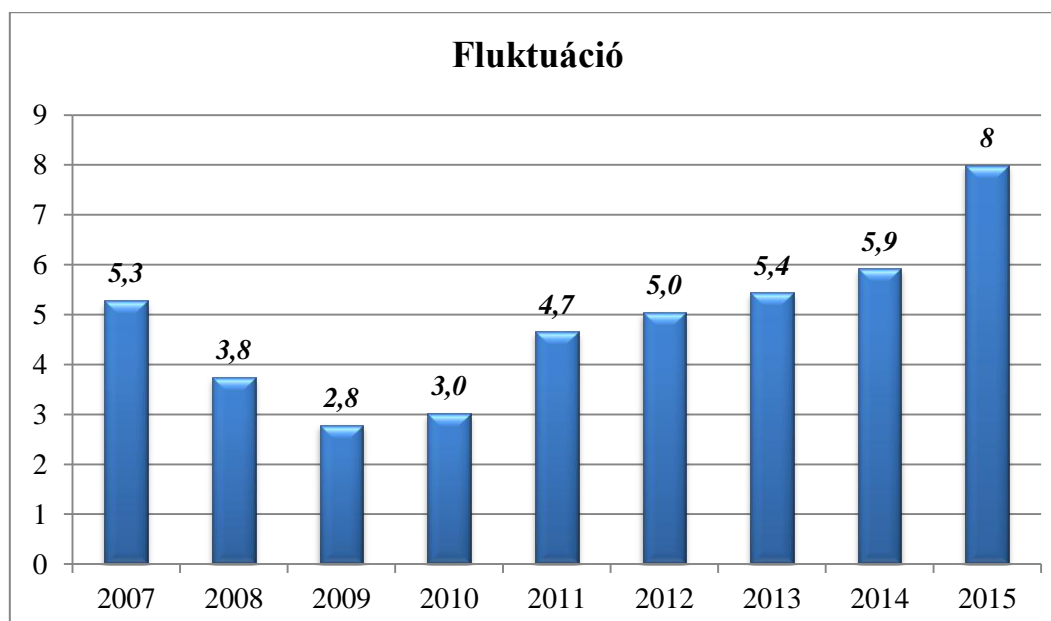
A besorolások vonatkozásában elmondható, hogy a személyi állomány legnagyobb részét a tiszthelyettesek alkotják, őket pedig a zászlósok, majd a közalkalmazottak követik. Látható az ábrán, hogy a főtisztek aránya magasabb a tisztekénél, ami nem jelent tényleges létszámförlényt, hiszen az új életpályamoddell, és beosztáshoz kötött rendfokozat bevezetésével sok előresorolás történt 2015-ben, ugyanakkor a már megszerzett rendfokozatok nem veszték el, növelve így a főtisztek arányát.

Fluktuáció

7. ábra

A felvételek és távozások arányából látható, hogy a Bv. Szervezet igyekszik fokozatosan feltölteni a részére rendszeresített állományi létszámot, s pótolni a szervezetet esetlegesen elhagyó állományi tagokat.

8. ábra¹³

A fluktuációs trendekben a leglátványosabb változást a 2010 utáni időszak mutatja. A növekedés mögött a külföldi munkavállalásban rejlő kedvezőbb anyagi lehetőségek húzódtak, azonban a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény hatályba lépését követően, 2015. július 1-jétől egyértelműen csökkent a kiáramló hivatásos állomány száma (I. félév 231 fő, II. félév 172 fő). Az új szolgálati törvény előmeneteli- és illetményrendszere, valamint a kidolgozás alatt álló biztosítási konstrukció és a lakhatási támogatási rendszere vélhetően pozitívan befolyásolja a személyi állomány hangulatát és elégedettségét, ezáltal csökkentheti a fluktuációs mutatót.

V. NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

A kormányközi együttműködés keretében működő – és jelenleg 47 tagot számláló – Európa Tanács¹⁴ a büntetés-végrehajtás szempontjából kiemelt fontosságú szerv. Különböző jogi kötéserővel nem bír, azonban a tagállamok számára fontos és betartandó irányelveket fogalmaz meg ajánlások formájában, továbbá a börtönügy szempontjából releváns statisztikai adatgyűjtést is folytat. Az Európa Tanács éves pönológiai statisztikagyűjtése – amely nevét a francia megnevezés rövidítése után kapta – a SPACE kérdőív. A SPACE alapvetően két területet érint. A SPACE I adatgyűjtés az Európa Tanács tagállamaiban szabadságelvonással

¹³ Fluktuáció számítása: adott évi távozások száma (próbaidő alatt, közös megegyezéssel, lemondással) /adott évi munkajogi átlagléttség * 100

¹⁴ Az Európa Tanács (Council of Europe) 47 tagállamot számlál, székhelye Strasbourg, hivatalos nyelve az angol és a francia. A tagállamok aláírták az Emberi Jogok Európai Egyezményét, amelynek betartására hozták létre az Emberi Jogok Európai Bíróságát.

járó büntetést töltekre, illetve az egyéb okból ilyen intézményekben fogvatartottakra vonatkozik. A SPACE II adatgyűjtés pedig a szabadságelvonással nem járó, illetve alternatív szankciókkal büntetettek, pártfogoltakra vonatkozóan gyűjt adatokat. Az adatokat minden évben egy-egy kérdőív formájában kéri be a tagállamok büntetés-végrehajtást felügyelő szervétől, illetve a pártfogó felügyelet irányító szervétől. A begyűjtött adatok ellenőrzését, értelmezését és összehasonlíthatóvá tételének vizsgálatát egy munkacsoport végzi, mely jelentése megírásakor konzultál a nemzetek adatszolgáltatóival a minél pontosabb elemzések érdekében. Az adatok feldolgozása és validálása, valamint az ebből készített jelentés elkészítése többnyire egy évet vesz igénybe, így a legfrissebb elérhető ellenőrzött adatok általában két évvel ezelőtti dátumra vonatkoznak. A továbbiakban tehát ezekből a jelentésekből szemlélünk adatokat, az elérhető legfrissebb jelentések alapján. A 2016-ban elérhető legfrissebb statisztikákkal dolgozunk, melyek állapotokat vagy létszámokat tükröző adatok tekintetében 2014. szeptember 1-re vonatkoznak, egész évre vonatkozó mutatók tekintetében pedig a 2013. naptári évet mutatják be.

Fogvatartotti ráta

A SPACE-I adataiból kirajzolódik, hogy a régió államai az Európai Tanács tagországainak átlagát meghaladó fogvatartotti rátákkal bírnak, a Cseh, a Szlovák Köztársaság és Magyarország esetén összességében – a táblázatban látható legkorábbi, 2006-os értékekhez mérten – növekvő tendenciák mellett.

<i>Fogvatartotti ráták¹⁵ alakulása Kelet-Európa országaiban</i>									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Európa Tanács átlag</i>	147,4	136,8	140,4	143,8	149,3	154	149,9	136,3	136,1
<i>Bulgária</i>	158,8	150,7	147,6	131,8	124	151,1	145,5	121,3	108,6
<i>Cseh Köztársaság</i>	185,6	184,8	200,6	210,4	209	220,9	215,5	154,7	177,5
<i>Lengyelország</i>	229,9	234,2	216	220,3	211,5	211,2	218,4	205,0	203,5
<i>Románia</i>	166,8	140,5	122,5	125,7	131,4	139,3	158,7	165,4	158,6
<i>Szlovák Köztársaság</i>	160,7	151,2	152,4	169,4	185,6	198,7	204,9	187,6	187,9
<i>Magyarország</i>	155	149,6	151,8	164,1	164,4	174,4	177,1	184,8	185
<i>Kelet-európai átlag</i>	176,1	168,5	165,1	170,2	170,9	182,6	186,6	169,8	170,2

21. táblázat Az adatok a „Council of Europe Annual Penal Statistics - Space I” kérdőívől, mindig a jelzett év szeptember 1-jére vonatkoznak.¹⁶

¹⁵ A korábbiaktól eltérően ezen fejezetben a fogvatartotti ráta 100 000 főre vetített értéket jelent.

¹⁶ Amennyiben más nincs feltüntetve, a SPACE I. kérdőívől származó adatok, mindig a jelzett év szeptember elsejére vonatkoznak

Zsúfoltság

<i>Fogvatartottak összlétszámának alakulása</i>			
	2012	2013	2014
<i>Csehország</i>	22 640	16 266	18 658
<i>Szlovákia</i>	11 075	10 152	10 179
<i>Lengyelország</i>	84 156	78 994	77 371
<i>Románia</i>	31 883	33 122	31 637
Magyarország	17 585	18 313	18 270
<i>Anglia és Wales</i>	86 048	83 842	85 509
<i>Franciaország</i>	76 407	78 363	77 739
<i>Spanyolország</i>	69 621	68 099	65 931
<i>Olaszország</i>	66 271	64 835	54 252
<i>Svédország</i>	6 431	5 868	5 861

22. táblázat

<i>Férőhelyek alakulása</i>			
	2012	2013	2014
<i>Csehország</i>	21 307	20 924	20 020
<i>Szlovákia</i>	10 798	11 302	11 318
<i>Lengyelország</i>	86 906	97 311	87 742
<i>Románia</i>	26 821	28 487	28 989
Magyarország	12 668	12 639	12 869
<i>Anglia és Wales</i>	90 897	87 784	87 688
<i>Franciaország</i>	56 991	57 435	58 054
<i>Spanyolország</i>	77 895	77 895	59 464
<i>Olaszország</i>	45 568	47 703	49 397
<i>Svédország</i>	7 040	6 586	6 417

23. táblázat

<i>Zsúfoltság alakulása</i>			
	2012	2013	2014
<i>Európa Tanács átlag</i>	97,7	94,2	91,6
<i>Csehország</i>	106,3	77,7	93,2
<i>Szlovákia</i>	102,6	89,8	89,9
<i>Lengyelország</i>	96,8	81,2	88,2
<i>Románia</i>	118,9	116,3	109,1
Magyarország	138,8	144,9	142
<i>Anglia és Wales</i>	94,7	95,5	97,5
<i>Franciaország</i>	134,1	136,4	114,5
<i>Spanyolország</i>	89,4	87,4	110,9
<i>Olaszország</i>	145,4	135,9	119,5
<i>Svédország</i>	91,3	89,1	91,3

24. táblázat

Öngyilkosság

Öngyilkosságok számának alakulása			
	2011	2012	2013
<i>Csehország</i>	9	16	7
<i>Szlovákia</i>	7	6	4
<i>Lengyelország</i>	22	18	19
<i>Románia</i>	9	22	19
Magyarország	9	8	7
<i>Anglia és Wales</i>	57	60	75
<i>Franciaország</i>	100	96	97
<i>Spanyolország</i>	17	30	39
<i>Olaszország</i>	63	56	42
<i>Svédország</i>	7	7	6

25. táblázat Az adatok a jelzett naptári évre vonatkoznak.

Öngyilkosságok 10 000 fogvatartottra vetített rátája			
	2011	2012	2013
<i>Európa Tanács átlag</i>	7,7	11,2	7,6
<i>Csehország</i>	5,7	5,5	4,3
<i>Szlovákia</i>	6,3	6,9	3,9
<i>Lengyelország</i>	4,0	2,8	2,4
<i>Románia</i>	2,2	2,7	5,7
Magyarország	4,0	4,9	3,8
<i>Anglia és Wales</i>	6,7	6,8	8,9
<i>Franciaország</i>	12,4	12,8	12,4
<i>Spanyolország</i>	4,6	2,5	5,7
<i>Olaszország</i>	8,3	9,7	6,5
<i>Svédország</i>	1,6	11,9	10,2

26. táblázat Az adatok a jelzett naptári évre vonatkoznak.

Fogvatartotti és személyi állomány létszámának aránya

<i>Személyi állomány létszámának alakulása</i>			
	2011	2012	2013
<i>Csehország</i>	10 879	10 548	10 608
<i>Szlovákia</i>	5 183	5 175	5 228
<i>Lengyelország</i>	29 497	29 553	29 354
<i>Románia</i>	12 141	12 560	12 645
<i>Magyarország</i>	7 840	7 882	8 070
<i>Anglia és Wales</i>	42 345	38 694	34 970
<i>Franciaország</i>	34 691	35 081	35 103
<i>Spanyolország</i>	29 975	30 387	29 803
<i>Olaszország</i>	46 252	45 772	44 775
<i>Svédország</i>	6 799	6 860	6 916

27. táblázat

<i>Fogvatartotti és a személyi állomány létszámának aránya¹⁷</i>			
	2011	2012	2013
<i>Csehország</i>	2,1	1,5	1,8
<i>Szlovákia</i>	2,1	2,0	1,9
<i>Lengyelország</i>	2,9	2,7	2,6
<i>Románia</i>	2,6	2,6	2,5
<i>Magyarország</i>	2,2	2,3	2,3
<i>Anglia és Wales</i>	2,0	2,2	2,4
<i>Franciaország</i>	2,2	2,2	2,2
<i>Spanyolország</i>	2,3	2,2	2,2
<i>Olaszország</i>	1,4	1,4	1,2
<i>Svédország</i>	0,9	0,9	0,8

28. táblázat

¹⁷ A táblázat értékei azt mutatják, hogy egy személyi állományi tagra arányszámokban mérve hány fogvatartott jut.

Külföldi fogvatartottak létszáma, aránya

Az országokban a külföldi vagy ismeretlen állampolgárságú fogvatartottak aránya erőteljes eltéréseket mutat, a nyugat-európai országokban általában 30% feletti arány figyelhető meg, míg a kelet-európai országokban ritkán haladja meg a 2%-ot az arányuk. Magyarországon ez a szám az elmúlt években 3,5-3,7% körül mozgott, amely európai viszonylatban meglehetősen alacsony arányt mutat.

<i>Külföldi fogvatartottak létszámának alakulása</i>			
	2012	2013	2014
<i>Csehország</i>	1 715	1 444	1 556
<i>Szlovákia</i>	218	226	176
<i>Lengyelország</i>	566	521	537
<i>Románia</i>	183	185	265
Magyarország	648	641	653
<i>Anglia és Wales</i>	12 810	11 663	11 510
<i>Franciaország</i>	13 925	14 390	14 874
<i>Spanyolország</i>	23 423	21 846	20 125
<i>Olaszország</i>	23 773	22 878	17 468
<i>Svédország</i>	1 530	1 383	1 324

29. táblázat

<i>Külföldi fogvatartottak aránya az összlétszámhoz képest (%)</i>			
	2012	2013	2014
<i>Európa Tanács átlag</i>	21,3	22,8	22,4
<i>Csehország</i>	7,6	8,9	8,3
<i>Szlovákia</i>	2	2,2	1,7
<i>Lengyelország</i>	0,7	0,7	0,7
<i>Románia</i>	0,6	0,6	0,8
Magyarország	3,7	3,5	3,6
<i>Anglia és Wales</i>	14,9	13,9	13,5
<i>Franciaország</i>	18,2	18,4	19,1
<i>Spanyolország</i>	33,6	32,1	30,5
<i>Olaszország</i>	35,9	36,3	32,2
<i>Svédország</i>	31,5	31,6	22,6

30. táblázat

VI. SZEXUÁLIS BÜNELKÖVETŐK JELLEMZŐ ADATAI

Drexler Bernadett bv. Őrnagy

A szexuális bűnelkövetés témája az utóbbi években egyre hangsúlyosabbá válik mind az egyes tudományokat képviselő kutatók, mind a Büntetés-végrehajtási Szervezet számára. Több Bv. Szervezeten kívüli és belső indíttatású vizsgálat is született az utóbbi években, melyek a szexuális bűnelkövetéssel, a szexuális bűnelkövetők tipológiájával, és cselekményük mögött húzódó motivációk feltárásával foglalkozott. Jelen fejezet a Fogvatartotti Nyilvántartásból kinyerhető adatokon alapszik, s általuk próbál egy globális képet adni a szexuális bűnelkövetők speciális csoportjáról.

Elemzési szempontból fontos tudni, hogy szexuális bűnelkövetők alatt jelen fejezetben kiket értünk. Büntetőjogi szempontból ide soroltunk mindenkit, aki a jelenleg hatályos Btk.¹⁸ XIX. (a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények című) fejezete alatt tárgyalt bűncselekményt követett el. A további szelektációs lehetőség a nyilvántartási rendszerből adódott, ugyanis a fogvatartási adatok szempontjából vizsgálható az *elkövetett*, illetve a *jellemző bűncselekmények*¹⁹ köre. Az előbbi egy tágabb kategóriát jelent, ide tartozik mindenki, aki jelenleg büntetés-végrehajtási intézetben van fogva tartva és jelenlegi, vagy korábbi bűncselekményei között megtalálhatóak szexuális jellegű bűncselekmények (akkor is, ha a jelen fogvatartása során nem az a fő bűncselekménye). Az alábbi, szexuális bűnelkövetőket bemutató fejezetben az elkövetett bűncselekményeket vettük kiindulási pontnak.

Létszámukat tekintve az összfogvatartotti populációhoz mérten egy kisebb, speciális csoportról beszélhetünk. A 2015. december 31-i adatok szerint 1326 fő van éppen a hazai börtönökben annak okán, hogy jelenlegi vagy korábbi ítéletét szexuális bűncselekmény miatt szabták ki. Ez arányukat tekintve 10,7%-ot jelent a teljes fogvatartotti létszámhoz viszonyítva.

<i>Szexuális bűnelkövetők életkori megoszlása</i>			<i>Teljes fogvatartotti populáció életkori megoszlása</i>
<i>Életkor</i>	<i>Fő</i>	<i>%</i>	<i>%</i>
18 év alatti	6	0,5	0,46
18-20 év	42	3,2	15,17
21-29 év	292	22	15,29
30-39 év	376	28,4	30,69
40-49 év	374	28,2	25,36
50-59 év	167	12,6	9,99
60 évesnél idősebb	69	5,2	3,04
<i>Összesen</i>	1326	100	100

31. táblázat

¹⁸ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

¹⁹ Szűkebb kategória, a bíróság állapítja meg, jellemzően a legsúlyosabb bűncselekményt takarja. Így ha valaki emberölésért és vérfertőzésért van elítélve, úgy a jellemző bűncselekmény az emberölés lesz.

A szexuális bűnelkövetők életkori megoszlását a teljes populáció azonos adatával összevetve látható, hogy a szexuális bűncselekmények elkövetői között arányaiban kevesebb a fiatalabb korosztályokba tartozó; ez alól csak a 18 év alattiak jelentenek kivételt, akik megközelítőleg azonos számban vannak a teljes populációban tapasztalhatóakkal. A szexuális bűnelkövetők között a 40 éves vagy a feletti életkori kategóriák jellemzőbbek, mint a teljes fogvatartotti populációban. Összességében elmondható, hogy a szexuális bűnelkövetők együttesen 56,6%-a 30 és 49 év közötti, míg a 60 éves vagy annál idősebb korosztály is közel dupla akkora arányban jelenik meg, mint az átlag fogvatartotti populációban. Az életkori megoszlásnál meg kell jegyezni, hogy a nyilvántartásban a fogvatartottak aktuális életkora szerepel, és nem az elkövetéskori életkora. Ez azt jelenti, hogy a fenti adatok nem adnak reális és általános képet a szexuális bűncselekmények elkövetőinek elkövetéskori életkoráról, hiszen elfordulhat, hogy valaki a húszas éveiben követte el bűncselekményét, azonban annak súlyossága, társadalmi és büntetőjogi megítélése alapján nagy ítéletet kapott, ami által az aktuális statisztikákban megjelenő életkora akár 5-10 évvel is több lehet az elkövetéskori életkoránál. S bár ezen adatokból nem tudunk egyértelműen nyilatkozni a szexuális bűnelkövetőkre jellemző életkori sajátosságról, azonban a nemzetközi vizsgálatok²⁰ és hazai elemzések²¹ is azt mutatják, hogy a szexuális bűncselekmények elkövetőinek elkövetéskori életkori átlaga magasabb, mint az átlag börtönpopulációé.

A nemi megoszlást tekintve egyértelmű a férfiak felülreprezentáltsága. A szexuális bűnelkövetők között mindössze 50 fő nő, míg 1276 fő férfi, akik ezáltal 96%-os többségben vannak.

<i>Családi állapot</i>		
	<i>fő</i>	<i>%</i>
<i>Nőtlen vagy hajadon</i>	514	39,3
<i>Együtt él, de nem házas</i>	415	31,8
<i>Házias</i>	230	17,6
<i>Elvált</i>	132	10,1
<i>Özvegy</i>	16	1,2
<i>Összesen</i>	1307	100
<i>N.a.</i>	19	N.r

32. táblázat

A szexuális bűnelkövetők családi állapotát bemutató táblázatból látható, hogy többségében az együttélés valamely formája jellemzi, vagy jellemezte ezen elkövetőket; majd 50%-uk jelenleg is házas vagy élettársi kapcsolatban él.

²⁰ Lásd végjegyzet.

²¹ Időskorú bűnelkövetők, 2016, BvOP - Stratégiai, Elemzés és Tervezés Főosztály, kézirat

Iskolai végzettség				
	Szexuális bűnelkövetők		Fogvatartottak összesen	
	Fő	%	Fő	%
<i>Analfabéta</i>	19	1,5	132	0,75
<i>Kevesebb, mint 8 oszt.</i>	188	14,8	2083	11,76
<i>Általános iskola</i>	711	55,8	9251	52,24
<i>Befejezetlen középiskola</i>	88	6,9	1194	6,74
<i>Szakiskola</i>	170	13,3	2888	16,31
<i>Érettségi</i>	76	6,0	1713	9,67
<i>Egyetem-főiskola</i>	22	1,7	448	2,53
<i>Összesen:</i>	1274	100,00	17 709	100,00
<i>N.a.</i>	52	N.r.	200	N.r.

33. táblázat

A vizsgált csoport iskolai végzettségét mutatja az előbbi táblázat. Látható, hogy néhány százalékpontnyi eltérés figyelhető meg a szexuális bűnelkövetők és a teljes fogvatartotti populáció legmagasabb iskolai végzettsége között. Az alacsonyabb (általános iskola, vagy annál alacsonyabb) végzettség valamivel gyakrabban fordul elő a szexuális bűnelkövetők körében, míg ennek megfelelően a befejezetlen középiskola és szakiskola, illetve az annál magasabb végzettség kevésbé jellemző a vizsgált csoportnál. Az analfabéták száma ugyan önmagában alacsony, de megoszlásukat tekintve a szexuális bűnelkövetők körében kétszer olyan magas az írni-olvasni nem tudók aránya.

Végrehajtási fokozat		
	fő	%
<i>Fegyház</i>	534	40,3
<i>Börtön</i>	433	32,7
<i>Fk. börtön</i>	14	1,1
<i>Fogház</i>	35	2,6
<i>Fk. fogház</i>	8	0,6
<i>Büntetőjogi elzárás</i>	2	0,2
<i>Előzetes, elsőfokú ítéletig</i>	194	14,6
<i>Előzetes, nem jogerősen elítélt</i>	82	6,2
<i>Fiatalkorú előzetes, elsőfokú ítéletig</i>	10	0,8
<i>Fiatalkorú előzetes, nem jogerősen elítélt</i>	3	0,2
<i>Kényszergyógykezelés</i>	9	0,7
<i>Közérdekű munka átváltoztatása (fogház)</i>	1	0,1
<i>Pénzbüntetés átváltoztatása (fogház)</i>	1	0,1
<i>Összesen</i>	1326	100

34. táblázat

Végrehajtási fokozatukat tekintve szintén fontos kiemelni, hogy a jelenleg börtönben lévő fogvatartottakat vizsgáltuk aszerint, hogy aktuális, vagy korábbi bűncselekményei között szerepel-e szexuális elkövetés. Ennek megfelelően *nem feltétlenül a szexuális bűncselekményük* okán kiszabott fokozatban jelennek meg a fenti táblázatban, hanem a

jelenleg éppen töltött ítéletnek megfelelő kategóriában (ezért fordulhat elő pl. valamely mellékbüntetés átváltása miatt kiszabott fogház fokozat).

Látható, hogy a szexuális bűnelkövetőkre a fegyház és a börtön fokozat a leginkább jellemző végrehajtási fokozat, 73%-uk ezen fokozatok valamelyikében tölti büntetését. Az előzetesek aránya 21% körül mozog, amit ha a fegyház, illetve börtön fokozattal együtt vizsgálunk, látható, hogy az egyéb végrehajtási fokozatokban a szexuális bűnelkövetők csak igen elenyésző arányban vannak jelen.

Ítélethossz		
	fő	%
<i>2 évnél rövidebb</i>	62	5,7
<i>2-5 év közötti</i>	243	22,3
<i>5-10 év közötti</i>	555	50,8
<i>10 év feletti ítélet</i>	232	21,2
<i>Összesen</i>	1092	100,00
<i>N.a.</i>	234	N.r.

35. táblázat

Az ítélethosszokat vizsgálva megállapítható, hogy a szexuális bűncselekményeket (és/vagy azok társult bűncselekményeit) elkövető fogvatartottak közel $\frac{3}{4}$ -e (72%-a) 5 évnél hosszabb ítélettel bír, míg ebből 21,2% ennél is hosszabb, 10 év feletti börtönbüntetést tölt.

Visszaesési mutatók				
Visszaesési fok	Szexuális bűnelkövetők visszaesési mutatói		Teljes fogvatartotti populáció visszaesési mutatói	
	fő	%	fő	%
<i>Első büntényes</i>	636	51,6	8479	52,21
<i>Visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő</i>	69	5,6	596	3,67
<i>Különös visszaeső</i>	101	8,2	1652	10,17
<i>Visszaeső</i>	207	16,8	2580	15,89
<i>Többszörös visszaeső</i>	182	14,8	2622	16,15
<i>Erőszakos többszörös visszaeső</i>	37	3,0	311	1,92
<i>Összesen:</i>	1232	100	16210	100
<i>N.a.</i>	94	N.r.	1669	N.r.
	1326		17909	

36. táblázat

A visszaesési mutatókat tekintve tendenciaszerű, jelentős eltérés nem figyelhető meg a szexuális bűnelkövetők és a teljes fogvatartotti populáció között. Az első büntényesek aránya némileg alacsonyabb a szexuális elkövetők között, míg az erőszakos többszörös visszaesők aránya – leginkább a bűncselekmény jellegéből fakadóan – köztük magasabb.

A szexuális bűncselekményeket mind a nemzetközi szakirodalmak, mind a haza vizsgálatok a bűncselekmény elkövetési jellege és motivációja alapján különböző csoportokba sorolják.²² Az általunk vett tipológia három típust különít el: erőszakos, erőszak nélküli, és gazdasági jellegű²³ szexuális bűncselekményt. Ezek megoszlási arányai láthatóak a következő táblázatban:

Szexuális bűncselekmények típusai		
	fő	%
<i>Erőszakos</i>	1590	83,07
<i>Erőszak nélküli</i>	125	6,53
<i>Gazdasági jellegű</i>	199	10,4
<i>Összesen</i>	1914 ²⁴	100

37. táblázat

A szexuális bűncselekmények legnagyobb hányadát valamilyen erőszakos bűncselekmény teszi ki, és mindössze 10,4% függ össze valamilyen gazdasági, haszonszerzési céllal (többségében prostitúcióval), s 6,53% valamilyen erőszak nélküli elkövetési móddal.

Az erőszakos cselekmények tovább bonthatók a cselekmény iránya szempontjából, azaz az áldozati oldalról annak megfelelően, hogy fiatal vagy felnőtt korú, illetve családon belüli vagy ismeretlen az áldozat.

Erőszakos szexuális bűncselekmények típusai		
	fő	%
<i>Felnőtt korú áldozat</i>	881	55,4
<i>Fiatalkorú áldozat</i>	234	14,7
<i>Családon belüli felnőtt korú áldozat</i>	260	16,4
<i>Családon belüli fiatalkorú áldozat</i>	215	13,5
<i>Összesen</i>	1590	100,0

38. táblázat

A táblázatban látható, hogy az erőszakos szexuális bűncselekmények áldozatainak többsége felnőtt korú, ismeretlen (nem családon belüli) személy. Az elkövetések összesen 30%-ában fordul elő, hogy az áldozat a család valamely tagja, melyből 13,5% azon esetek aránya, ahol a sértett fiatalkorú.

Fontosnak tartottuk bemutatni, hogy az egyes bűncselekménytípusok között milyen és mekkora „átjárás” van elkövetői részről, azaz az egyes fogvatartottak milyen típusú szexuális bűncselekményt követtek el.

²² Az, hogy mely kategóriák alatt mely bűncselekmények értendően, egy BVOP által 2014-ben kezdeményezett belső vizsgálatból született publikációban olvasható. Lásd: Drexler Bernadett – Somogyvári Mihály: *A szexuális bűnt elkövetők hazai vizsgálata büntetés-végrehajtási statisztikák alapján*. Belügyi Szemle, 2015/3. 65-96. o.

²³ Azon bűncselekményeket soroltuk ide, melyeknek a motivációjában elsősorban anyagi haszonszerzés állhat. Jellemzően ilyen a prostitúció, annak elősegítésével és pornográfiával kapcsolatos bűncselekmények.

²⁴ Az 1914 elkövető több, mint az eddig tárgyalt elkövetői kör; ami azért lehetséges, mert van olyan elkövető, aki több kategóriában is érintett.

<i>Az egyes szexuális bűncselekménytípusok elkövetőinek megoszlása</i>			
	<i>fő</i>	<i>%</i>	<i>kumulatív %</i>
<i>Erőszakos</i>	1005	75,8	75,8
<i>Erőszak nélküli</i>	63	4,8	80,5
<i>Gazdasági</i>	170	12,8	93,4
<i>Erőszakos és erőszak nélküli</i>	59	4,4	97,8
<i>Erőszakos és gazdasági</i>	26	2	99,8
<i>Gazdasági és erőszak nélküli</i>	3	0,2	100
<i>Összesen</i>	1326	100	

39. táblázat

Az előbbi táblázatban azt láthatjuk, hogy az elkövetők 93,4%-a a szexuális bűncselekményeknek csak egy adott csoportjában érintett, s ennek megfelelően 6,6% azok aránya, akik több típusú szexuális bűncselekményt is elkövettek. Ezen elkövetők között a leggyakoribb az erőszakos és erőszak nélküli bűncselekmény együttes elkövetése (4,4%), majd az erőszakos és gazdasági jellegű szexuális bűncselekmény együtt járása (2%).

Az alábbiakban néhány főbb jellemző tulajdonság mentén vizsgáljuk az egyes szexuális bűnelkövetői csoportokat. A következő táblázatok esetén a szexuális bűncselekmények típusai az elkövetett eseteket jelentik, s nem csak az adott fogvatartotti kört (tehát azon fogvatartottakat, akik több típusú bűncselekményt is elkövettek, több kategóriában is szerepelhetnek, némileg befolyásolva ezzel az adatokat).

<i>Szexuális bűncselekmények az elkövetők családi állapota szerinti megoszlásban</i>						
<i>Szexuális bcs-k fő típusai</i>	<i>Családi állapot</i>					<i>Összesen n</i>
	<i>Nőtlen vagy hajadon</i>	<i>Együtt él, de nem házas</i>	<i>Házass</i>	<i>Elvált</i>	<i>Özvegy</i>	
<i>Erőszakos</i>	37,1%	30,0%	19,7%	11,7%	1,4%	100%
<i>Erőszak nélküli</i>	54,5%	19,5%	14,6%	11,4%	0,0%	100%
<i>Gazdasági</i>	28,3%	38,9%	23,2%	8,1%	1,5%	100%
<i>Összesen</i>	37,3%	30,2%	19,8%	11,3%	1,3%	100%

40. táblázat

Mind a nemzetközi, mind a hazai irodalmak egyetértenek abban, hogy a szexuális bűnelkövetőket a civil és a börtöntársadalom is nagyobb fenntartással kezeli, különösen, ha a sértett kiskorú, vagy családon belüli személy.²⁵ A nagyobb elutasítás, illetve egyéb más okok következtében feltételezhető, hogy kérdéses lesz ezen fogvatartottaknak a stabil kapcsolattartása, már ha egyáltalán számíthatnak valakire a börtön falain kívül. Ennek egyik mutatója lehet a családi állapot, melyet éppen ezért fontosnak tartottunk megvizsgálni.

²⁵ Hazai példaként lásd Fliegauf és Fiáth munkáit.

A családi állapot és az egyes szexuális bűncselekmények típusainak összevetésénél látható, hogy a nőtlen vagy hajadonok aránya az erőszak nélküli bűncselekmények elkövetői körében a legmagasabb, míg ennek megfelelően ezen körben az együttélési formák különböző verziói kisebb számban jelennek meg. Az együtt élők és a házások aránya ezzel szemben a gazdasági jellegű szexuális bűncselekményt elkövetők esetén a legmagasabb.

Más szempontból vizsgálva az erőszakos és az erőszak nélküli szexuális bűncselekmények elkövetői között a nőtlen vagy hajadon fogvatartottak vannak többségben, míg a gazdasági jellegű bűncselekmények elkövetői inkább élnek tartós vagy élettársi kapcsolatban.

Mint a szakirodalomból közismert, a szexuális bűnelkövetők – kiemelten a családon belüli és fiatalokkal szembeni elkövetők – különösen hátrányos helyzetben vannak a többi rabtársukhoz viszonyítva is. Éppen ezért, bár a teljes fogvatartotti populációra nézve nincsen összehasonlításra alkalmas adatbázis, indokoltnak tartottuk bemutatni a szexuális bűnelkövetők körében elkövetett öngyilkosságok és önkárosítások számát, s az összpopulációhoz mért arányát.

Ehhez segítségül hívtuk egy korábbi, 2014-es, részletesebb vizsgálat eredményeit.²⁶ A vizsgálat első számú előnye a tipológiai célzatú megközelítésben, illetve az erőszakos szexuális elkövetők és cselekményük jellemzőinek alaposabb feltárásában rejlett. A vizsgálat is az erőszakos elkövetők szuicid cselekményeire fókuszált.

<i>A szexuális bűnelkövetők szuicid cselekményeinek aránya (2014)</i>				
	<i>Öngyilkosság - öngyilkosság veszély</i>	<i>Önkárosítás</i>	<i>Önkárosítás - szuicidumok összesen</i>	<i>Önkárosítás - szuicidumok összesen</i>
	<i>Szűrt adatok alapján</i>			<i>Teljes mintában</i>
18 éven felüliekkel szembeni szexuális erőszak	5,60	11,02	16,62	22,06
Családon belüli szexuális erőszak	4,30	4,30	8,60	19,35
Családon belüli fiatalokkal szembeni szexuális erőszak	22,05	4,41	26,46	30,88
Fiatalkorúval szembeni szexuális erőszak	6,84	1,36	8,20	13,70
Összes erőszakos szexuális elkövető	7,02	8,71	15,73	21,49
<i>Önkárosításokra és szuicidumokra vonatkozó bejegyzések a fogvatartotti összpopulációban</i>				15,85
<i>Önkárosításokra és szuicidumokra vonatkozó bejegyzések az erőszakos szexuális elkövetőknél</i>				21,49

41. táblázat

²⁶ Lásd: Drexler Bernadett – Somogyvári Mihály: A szexuális bűnt elkövetők hazai vizsgálata büntetés-végrehajtási statisztikák alapján. Belügyi Szemle, 2015/3. 65-96. o.

Az idézett vizsgálat során a fogvatartotti többletinformációk alapján választották le az öngyilkossági kísérletet végrehajtó, a pszichológusi bejegyzés alapján szuicid-veszélyesnek ítélt, illetve az önkárosítás valamely formájában (jellemzően falcolás) érintett fogvatartottakat.²⁷

A szűrt adatok bontásából látható, hogy a családon belüli fiatalkorúval szembeni elkövetők csoportja a leginkább érintett kör, ahol az öngyilkossági kísérletek, vagy a szuicid-veszélyre való pszichológusi bejegyzések több mint 20%-ban megtalálhatóak. Ez részben azzal magyarázható, hogy ezen elkövetők jellemzően hosszú ítéletesek, feléjük a cselekmény társadalmi és erkölcsi megítélését nyíltan és esetenként agresszíven közvetítik a fogvatartott-társaik, a börtönön belül igen alacsony státuszba szorulnak, a családi kapcsolataik könnyen erodálódnak, továbbá a bűncselekmény súlya és jellege vélhetően komoly büntudattal és pszichés megterheléssel is társul.

Szexuális bűncselekmények az elkövetők életkora szerinti megoszlásban							
Szexuális bcs- k fő típusai	Életkori kategória						Össz.
	<i>21 éves kor alatti</i>	<i>22 – 29 év közötti</i>	<i>30 – 39 év közötti</i>	<i>40 – 49 év közötti</i>	<i>50 – 59 év közötti</i>	<i>60 év fölötti</i>	
<i>Erőszakos</i>	4,5%	17,5%	25,1%	32,2%	15,3%	5,4%	100%
<i>Erőszak nélküli</i>	5,6%	16,1%	28,2%	33,9%	12,1%	4%	100%
<i>Gazdasági</i>	4%	15,5%	39,5%	32%	4,5%	4,5%	100%
<i>Összesen</i>	4,5%	17,2%	26,8%	32,3%	14%	5,2%	100%

42. táblázat

Az életkori megoszlás alapján elmondható, hogy a szexuális bűncselekmények elkövetői között az összfogvatartotti populációhoz képest is kisebb számban jelennek meg a fiatalabb, 21 évesnél fiatalabb korosztály tagjai, ezen belül is a gazdasági jellegű szexuális bűncselekmények elkövetői között vannak a legkevesebben.

A legtöbb életkori kategóriában hasonló eloszlás látható az egyes típusú szexuális bűncselekmények elkövetőit tekintve, kivéve a 30-39 éves kor közöttieket, ahol az átlagtól magasabb a gazdasági jellegű bűncselekmények aránya, illetve a 60 év felettieket, ahol pedig az erőszakos elkövetés fordul elő nagyobb számban.

²⁷ Az adatokból kiszűrték azokat az értékeket, ahol az önkárosító magatartás mögött nincs, vagy nem volt tényleges önkárosító cselekmény, vagy nem támasztja alá a szuicid veszélyre vonatkozó bejegyzést pszichológusi vélemény, továbbá azokat az eseteket, melyeknél az önkárosító magatartás több évtizeddel a bejegyzést megelőzően történt (lásd a táblázatban szereplő szűrt adatokat).

<i>Szexuális bűncselekmények visszaesés szerinti megoszlása</i>							
<i>Szexuális bcs-k fő típusai</i>	<i>Visszaesés foka</i>						<i>Össz.</i>
	<i>Első büntényes</i>	<i>Visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő</i>	<i>Visszaeső</i>	<i>Többszörös visszaeső</i>	<i>Különös visszaeső</i>	<i>Erőszakos többszörös visszaeső</i>	
<i>Erőszakos</i>	57,6%	5,7%	15,9%	12,1%	6,2%	2,50%	100%
<i>Erőszak nélküli</i>	47,5%	4,9%	17,2%	16,4%	9,0%	4,9%	100%
<i>Gazdasági</i>	47,0%	5,9%	19,5%	14,6%	10,8%	2,2%	100%
<i>Összesen</i>	55,8%	5,7%	16,4%	12,7%	6,4%	2,6%	100%

43. táblázat

A szexuális bűncselekmények típusainak és a visszaesés fokának összevetéséből látszik, hogy az első büntényesek aránya az erőszakos bűncselekmények elkövetői között a legmagasabb. Ez adódhat akár az erőszakos bűncselekmények esetén feltételezhető magasabb ítéleti időből, ami által a szabadulás ideje jelentősen kitolódik, illetve ezáltal a börtön feltételezhetően nagyobb elrettentő hatásából is. Látható továbbá, hogy összességében a visszaesés a gazdasági bűncselekmények (összesen 47,1%) és az erőszak nélküli (összesen 47,6%) bűncselekmények elkövetői körében lényegesen magasabb, mint az erőszakos bűncselekmények elkövetői között (összesen 36,7%).

A már említett, 2014-es vizsgálat visszaeséssel kapcsolatos eredményi azt mutatták, hogy az erőszakos szexuális elkövetők jellemzően nem visszaesők²⁸, a rájuk vonatkozó értékek lényegesen kedvezőbbek a teljes populációhoz mérten.

<i>Az erőszakos szexuális bűnelkövetők visszaesési mutatója (2014)</i>		
	<i>Nem visszaeső</i>	<i>Visszaeső</i>
<i>Összes fogvatartott</i>	53,69%	46,32%
<i>Erőszakos szexuális bűnelkövetők</i>	66,19%	33,81%

44. táblázat

A visszaesés mértéke a vizsgálat során alkotott elkövetői csoportok között is eltérést mutat, a legalacsonyabb visszaesési arány a családon belüli szexuális erőszakot elkövetők esetén volt megfigyelhető (17,2 %).

²⁸ A nem visszaesőket, illetve visszaesőnek nem minősülő bűnismételőket számították ebbe a kategóriába.

<i>A kriminális háttér kiterjedtsége és a visszaesés (2014)</i>		
<i>Kiterjedtség</i>	<i>Nem visszaeső</i>	<i>Visszaeső</i>
<i>Kiterjedt bűnözői háttér</i>	50,88%	49,12%
<i>Csak szexuális bűncselekménye van</i>	79,76%	20,24%

45. táblázat

A kriminális háttér kiterjedtsége²⁹ is erős összefüggést mutatott a visszaesés mértékével. A kizárólag szexuális bűncselekményt elkövetők közel 80%-a első büntényes, míg a kiterjedtebb bűnözői háttérrel rendelkező fogvatartottak visszaesési mutatója közelít az összfogvatartotti adatokhoz.

²⁹ Kriminális kiterjedtségen a vizsgálatban az elkövetők több bűncselekmény-típusban való érintettsége értendő. Ennek megfelelően születt a csak szexuális bűncselekményt elkövetők, illetve az egyéb más típusú bűncselekményt elkövető, kiterjedt bűnözői háttérrel bíró fogvatartottak csoportja.

VII. FOGALOMTÁR

Az alább felsorolt fogalmak nem pontos jogi definíciók, elsősorban a statisztikák megértését szolgálják. Céljuk, hogy komolyabb jogi előképzettség nélkül is értelmezhetővé váljanak a börtönstatisztikákban használt fogalmak.

SZERVEZETI ALAPFOGALMAK

Büntetés-végrehajtási Szervezet

A Büntetés-végrehajtási Szervezet végrehajtja a törvényileg meghatározott szabadságelvonással járó szankciókat,³⁰ valamint a szabadultak utógondozásával, pártfogó felügyelettel kapcsolatos feladatokat. A Büntetés-végrehajtási Szervezet a Belügyminisztérium irányítása alatt álló, önálló fegyveres rendvédelmi szerv.

Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BvOP)

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a Büntetés-végrehajtási Szervezet középírányító szerve, élén a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka áll. A BVOP ellátja a büntetés-végrehajtási szervek felügyeletét, ellenőrzését és szakmai irányítását.

Büntetés-végrehajtás gazdasági társaságai

A büntetés-végrehajtás gazdasági társasága olyan 100% állami tulajdonú, kiemelkedő társadalmi és közbiztonsági érdeket szolgáló korlátolt felelősségű társaság, amelynek célja a fogvatartottak munkáltatása a rendelkezésre álló erőforrások hatékony kihasználásával, profitorientált módon - holding szervezetbe tagozottan.

Büntetés-végrehajtási intézet

A büntetés-végrehajtási intézet, köznyelvben *börtön*, a Büntetés-végrehajtási Szervezet egy olyan intézmény, melyben a szabadságvesztést ténylegesen végrehajtják. Az intézeteket funkciójuk szerint többféle módon lehet csoportosítani. Megkülönböztethető úgynevezett előzetes és letöltő intézet. Az előzetes vagy megyei intézetek elsődleges feladata az előzetes letartóztatás, míg a letöltő vagy országos intézeteké a bírói ítélet végrehajtása (az ítélet letöltése). Mindemellett megkülönböztethetünk más szakmailag speciális intézeteket, intézményeket melyek női, fiatalkorú, vagy gyógykezelés alatt álló fogvatartottak elhelyezését szolgálják. Szakmai terminusban a büntetés-végrehajtási intézet használatos, a börtön ugyanis egy végrehajtási fokozat (lásd alább).

Fogház, börtön, fegyház

A szabadságvesztést a bíróság által meghatározott fokozatban kell végrehajtani, azaz fegyházban, börtönben vagy fogházban. A börtön tehát a köznyelvi használat mellett/ellenében nem egy intézet, hanem a büntetés végrehajtásának egy fokozata, amelyet a

³⁰ Büntetések, intézkedések, büntetőeljárású kényszerintézkedések, szabálysértési elzárás.

bíróági ítéletben határoznak meg. A fogház a legenyhébb, a fegyház a legszigorúbb végrehajtási fokozat. Az egyes fokozatok szigorúsága megnyilvánul a fogvatartottak eltérő életrendjében, az egyén felett gyakorolt intézményi kontroll mértékében, a megszerezhető kedvezmények körében stb. A büntetést lehetőleg az elítélt lakóhelyéhez legközelebb hajtják végre a Büntetés-végrehajtási Szervezet által kijelölt intézetben.

Büntetés-végrehajtási pártfogás

A pártfogó felügyelet célja, hogy elősegítse annak megakadályozását, hogy a szabadult személy ismételten bűncselekményt kövessen el, segítséget nyújtson a társadalomba való beilleszkedéséhez, az ehhez szükséges szociális feltételek megteremtéséhez. A pártfogó felügyelet végrehajtása során egyaránt érvényesül a támogató és a kontroll funkció. Célja a fogvatartott elítéltek szabadulásra való felkészítése, feltételes szabadságra bocsátást megelőzően környezettanulmány készítése, a szabadságvesztésből szabadulniuk nyújtott utógondozás lehetőségének biztosítása.

FOGVATARTOTTI ALAPFOGALMAK

Fogvatartott

A büntetés-végrehajtási terminológiában a fogvatartott egy gyűjtőfogalom, a büntetés-végrehajtási intézetekben lévő – szabadságuktól bármilyen jogcím alatt megfosztott – személyeket jelöli. Azaz beletartoznak azok, akik jogerős bírósági ítélettel bírnak, az előzetesen letartóztatottak, a kényszergyógykezelték stb. (lásd alább).

Büntetőjogi elzárás

Kisebbsúlyú bűncselekmények elkövetése miatt 5-90 (fiatalkorú esetén 3-30) nap időtartamban kiszabható büntetőjogi szankció.

Előzetes, elsőfokú ítéletig:

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló terhelt (előzetesen letartóztatott) az első fokon eljáró bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig.

Előzetes, nem jogerősen elítélt

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló terhelt (előzetesen letartóztatott) a bíróság ítéletének jogerőre emelkedéséig.

Elzárás

A szabadságvesztés és a szabadságelvonással nem járó szankciók közötti büntetőjogi intézmény. Fajtái: büntetőjogi-, szabálysértési-, pénzbírság helyébe lépő, illetve a közérdekű munka helyébe lépő elzárás. Kizárólag törvény állapíthatja meg, bíróság szabhatja ki tárgyaláson, és olyan büntetés-végrehajtási intézetben hajtható végre, amelyet a végrehajtására kijelöltek.

Fiatalkorú előzetes elsőfokú ítéletig

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló - a bűncselekmény elkövetésekor a 18. életévét még be nem töltött - terhelt (előzetesen letartóztatott) az első fokon eljáró bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig.

Fiatalkorú előzetes, nem jogerősen elítélt

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló - a bűncselekmény elkövetésekor a 18. életévét még be nem töltött - terhelt (előzetesen letartóztatott) a bíróság ítéletének jogerőre emelkedéséig.

Reintegrációs őrizet

Új jogintézmény, amely a szabadságvesztés és a felelős önálló életvezetés közötti kontraszt optimalizálását szolgálja, állami szervek által felügyelt határozott időtartamú kontrol alkalmazásával. Keretében - a túlsúlyosság enyhítése, a szabadságelvonás csökkentése és a reintegrációs célok elérése érdekében - a kisebb súlyú bűncselekmények elkövetőinek lehetősége nyílik arra, hogy bírói döntés alapján elektronikus nyomkövető alkalmazásával büntetésük utolsó hat hónapját otthonukban tölthessék.

Jogi jellegét tekintve atipikus házi őrizetet jelent.

Idegenrendészeti őrizet

A nem magyar állampolgárságú, vagy hontalan személyekkel szemben alkalmazható, a személyi szabadság korlátozásával járó rendészeti jellegű kényszerintézkedés, amely törvény alapján, és az erre feljogosított hatóság határozata alapján büntetés-végrehajtási intézetben is foganatosítható. Célja a külföldi, illetve hontalan személyek biztonságos elhelyezése annak érdekében, hogy a velük szemben elrendelt eljárások lefolytathatók legyenek, és az eljárás alá vontak a hatóságok rendelkezésére álljanak.

Ideiglenes kényszergyógykezelés

Személyi szabadság elvonásával járó, jogerős bírói ítélet nélküli büntető-eljárásjogi kényszerintézkedés abban az esetben, ha a terhelt állapota miatt megalapozhatóan kényszergyógykezelés elrendelésére fog sor kerülni. Célja a bűnisméltés megakadályozása és a terhelt gyógyításának megkezdése.

Kényszergyógykezelés

Büntetőjogi gyógyító jellegű kényszerintézkedés abban az esetben, ha a személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetője az elméműködésének kóros állapota miatt nem büntethető. Elsődleges célja a gyógyítás.

Közérdekű munka átváltoztatása (fogház)

A szabálysértési eljárásban kiszabott közérdekű munka teljesítésének elmulasztása miatt alkalmazott büntetés. Átváltoztatás esetén 6 óra munka egy napi elzárásnak felel meg.

Pénzbüntetés átváltoztatása (fogház)

A szabálysértési eljárásban kiszabott pénzbírság meg nem fizetése esetén alkalmazott büntetés. Az átváltás napi tétele 5.000,- Forint.

Átadás-átvételi letartóztatott

Európai elfogatóparancs vagy bűnügyi jogsegély alapján Magyarországról külföldi igazságszolgáltatásnak ideiglenesen vagy végleg átadott terhelt.

Bv. átvételi letartóztatott

Európai elfogatóparancs vagy bűnügyi jogsegély alapján a magyar igazságszolgáltatásnak ideiglenesen vagy végleg átadott terhelt.

Visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő

Ha korábban az elítélt szándékos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, de szabadulása óta az újabb bűncselekmény elkövetéséig több mint három év telt el. Szintén ebbe a kategóriába tartozik a fogvatartott, ha korábbi vagy jelenlegi bűncselekménye, vagy mindkettő gondatlan elkövetés volt.

Különös visszaeső

Ha az elítélt mindkét alkalommal ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekményt követ el, és az újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.

Visszaeső

Ha az elítélt korábban szándékos bűncselekmény miatt (nem feltétlenül ugyanolyan vagy hasonló jellegű) végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és szabadulása óta az újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.

Többszörös visszaeső

Ha az elítélt korábban már visszaesőként végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és az utolsó szabadulásától az újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.

Erőszakos többszörös visszaeső

Ha az elítélt többszörös visszaeső és mindhárom alkalommal személy elleni erőszakos bűncselekményt követett el.

Jegyzetek

Szexuális bűnelkövetők életkori sajátosságainak nemzetközi vonatkozásában lásd:

- House of Commons Justice Committee (2013) Older prisoners- Fifth Report of Session 2013–14; 7.p.
- United Nations Office on Drugs and Crime (2009): Handbook on Prisoners with special needs, Criminal Justice Handbook Series; 126.p.
- Kim, KiDeuk - Peterson, Bryce (2014): Aging Behind Bars: Trends and Implications of Graying Prisoners in the Federal Prison System, Urban Institute 10-12.p.
- Fellner, Jamie (2012): Old Behind Bars: The Aging Prison Population in the United States, Human Rights Watch 30.p.